



Idäntalouksien katsauksia

Review of Economies in Transition

1995 • No. 3

7.6.1995

Julkaistu uudelleen 2002

Vesa Korhonen

EU:n ja Venäjän kumppanuus- ja
yhteistyösopimus

Suomen Pankki
Siirtymätalouksien tutkimuslaitos, BOFIT

ISSN 1235-7405
Uudelleenjulkaistu pdf-muodossa 2002

Suomen Pankki
Siirtymätalouksien tutkimuslaitos (BOFIT)

PL 160
00101 Helsinki
Puh: (09) 183 2268
Faksi: (09) 183 2294
bofit@bof.fi
www.bof.fi/bofit

Tässä julkaisussa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajan omia eivätkä välttämättä edusta Suomen Pankin kantaa.

EU:n ja Venäjän kumppanuus- ja yhteistyösopimus

1 Johdanto¹

Euroopan Unionin ja Venäjän kauppaa- ja taloussuhteiden pohja on muuttumassa, kunhan nykyinen, taloussuhteiden kehittämisen kannalta kapea ja pintapuolinen EU:n ja Venäjän kauppaa- ja yhteistyösopimus korvautuu viime vuonna allekirjoitetulla laajalla kumppanuus- ja yhteistyösopimuksella. Kumppanuussopimuksen ohella EU ja Venäjä ovat neuvotelleet ja parafoineet väliaikaisen sopimuksen, joka sisältää kumppanuussopimuksen tavara kauppaa koskevat säännökset ja joka on saatettavissa varsin nopeasti voimaan ilman käsittelyä kunkin EU-maan parlamentissa. Tällä hetkellä EU on lykännyt sekä kumppanuussopimuksen ratifiointia että väliaikaisen sopimuksen allekirjoitusta Tshetshenian ihmisoikeuksien loukkauksien johdosta.

Voimaan tuloaan odottava EU:n ja Venäjän kumppanuussopimus on paitsi laaja-alainen myös sisällöltään ja muodoltaan hyvin vaihteleva, osin hyvin yleinen ja osin varsin yksityiskohtainen. Kumppanuussopimusta voidaan pitää raamisopimuksena vain siltä osin kun se koskee eri alojen yhteistyötä ja sellaisia keskinäisen talousintegraation kysymyksiä, joilla ei tässä vaiheessa ole voitu sopia mistään konkreettisista velvoitteista.

Tämän ohella sopimus sisältää konkreettisia oikeuksia ja velvoitteita, joskaan se ei yleisesti ottaen merkitse taloudellisen integraation eri osa-alueilla juuri nykyistä pidemmälle menevää keskinäistä avautumista vaan pohjautuu ennen muuta ns. suosituimmuuskohteluun (MFN-kohteluun²) ja aikaansaa EU:n ja Venäjän välille eräitä muita lähinnä GATT-sopimukseen sisältyviä kaupan perussäännöksiä. Sopimuksen merkitys käytännön taloussuhteiden kannalta juontuu paljolti siitä, että EU-maiden ja Venäjän yritysten välisiä suhteita säädellyt sopimus pohja on muutoin poikkeuksellisen niukka, etenkin kun Venäjä ei ole osapuolena GATT-sopimuksessa. Lähtökohtana EU:n ja Venäjän toistensa tuotteille ja yrityksille myöntämässä kohtelussa on siten suurelta osin ollut kummankin osapuolen toimenpiteiden autonomia. MFN-kohtelun ohella kumppanuussopimus sisältää esimerkiksi suoria sijoituksia koskien muutamia säännöksiä, jotka voivat aikaansaada preferenssikohtelua. Kaiken kaikkiaan sopimuksen säännökset parantavat yritysten mahdollisuuksia tulla kohdelluksi Venäjällä "oikealla" ja aiempaa paremmin ennakoitavalla tavalla, mikä toisaalta edellyttää huolehtimista sopimuksen antamista oikeuksista.

Tässä artikkelissa tarkastellaan EU:n ja Venäjän kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen sisältöä siltä osin kuin se koskee kaupallista ja taloudellista integraatiota.³

1 Yhteen veto kumppanuussopimuksen sisällöstä on esitetty artikkelin lopussa (s. 32-34).

2 most-favoured-nation treatment

3 Tässä ei siten käsitellä sopimuksen sisältämiä lukuisia yhteistyöalueita, jotka vaikuttavat talous- ja kauppasuhteisiin välillisemmin esimerkiksi tietojenvaihdon ja avunannon kautta.

Kirjallisena aineistona on käytetty EU:n ja Venäjän kumppanuus- ja yhteistyösopimusta ja eräitä

Aluksi luodaan lyhyt katsaus siihen, miten EU:n talous- ja kauppasuhteita koskevat sopimusjärjestelyt Venäjän ja muiden siirtymätalousmaiden kanssa ovat pääpiirtein muotoutuneet 1980-luvun lopulta. Artikkelin pääosassa käydään läpi kumppanuussopimuksen säännöksiä, jotka koskevat esteiden ehkäisemistä tai poistamista tavaroiden ja palvelujen kaupan, yritysten perustamisen ja toiminnan sekä maksujen ja pääomanliikkeiden suhteen. Kumppanuussopimuksen säännösten esittelyn yhteydessä tuodaan esiin niihin liittyviä näkökohtia Venäjän talous- ja ulkomaankauppajärjestelmästä. Lopuksi esitetään lyhyt yhteenveto kumppanuussopimuksen ja Eurooppasopimusten pääpiirteistä integraation eri osa-alueilla sekä muutama näkökohta kumppanuussopimuksen soveltamisesta sekä EU:n ja Venäjän suhteiden kehityksestä vapaakauppasopimukseksi.

Kansainvälisen kauppapolitiikan perinteitä noudattaen myös suomalaisessa kauppapolitiikassa on yleensä korostettu vientiin ja tuonnin kanssa kilpailevaan kotimaiseen tuotantoon liittyviä intressejä, mutta EU-Venäjä -kytkentään liittyen on varsin usein kiinnitetty huomiota EU:n ulkotullien ja tuontirajoitusten soveltamisesta Suomelle aiheutuviin haittoihin. Tuontinäkökohtien painottaminen juontune siitä, että tuontia koskevat muutokset ovat vaikutuksiltaan konkreettisia, varmoja ja nopeita eikä viennin puolelta ole ollut osoitettavissa samantyyppisiä kouriintuntuvia muutoksia etenkin, kun EU:n ja Venäjän kumppanuussopimus ei sisällä vapaakauppasopimusta.

Tässä artikkelissa Suomen EU-jäsenyyden vaikutuksista Suomen ja Venäjän kauppaan esitetään vain muutamia näkökohtia eikä tässä pyritä arvioimaan EU-jäsenyyden ja kumppanuussopimuksen mukaan tuomaa kokonaisuhyötyä tai -haittaa. Sopimuksen eri integraatio-osien läpikäynnillä on kuitenkin haluttu korostaa kumppanuussopimuksen koko sisällön merkitystä arviointeja tehtäessä eli arvioitaessa sitä, ylittävätkö vai alittavatko EU-jäsenyydestä välittömästi koituneet haitat venäläisten tuotteiden tuonnille ne hyödyt, joita koituu pidemmällä aikavälillä viennille ja yritysten muille Venäjälle suuntautuville operaatioille. Näiden hyötyjen arvioimiseksi tarvittaisiin periaatteessa käsitys siitä, voisiko Suomi EU:n ulkopuolella saada Venäjän kanssa yhtä lailla aikaan vapaakauppasopimuksen ja vastaavia järjestelyjä muilla integraation osa-alueilla sekä huolehtia sellaisten sopimusten toimivuudesta tulematta syrjityksi EU:hun verrattuna.

muita asiaan liittyviä sopimuksia (GATTin perussopimusta, GATS-sopimusta, EU:n ja Ukrainan kumppanuussopimusta, EU:n ja Puolan Eurooppa-sopimusta) sekä niiden ohella lehtiartikkeleita.

2 Talous- ja kauppasuhteita koskevat EU:n sopimusjärjestelyt Venäjän ja muiden siirtymätalousmaiden kanssa

EU:n ja Venäjän vuoden 1989 lopussa solmima kaupp- ja yhteistyösopimus, joka on yhä edelleen voimassa, syntyi sen myötä, että Neuvostoliitto ja muut SEV-maat hyväksyivät vuonna 1986 ajatuksen kahdenkeskisistä suhteista EU:n kanssa ja Neuvostoliitossa liikkeelle pantu perestroika-politiikka alettiin kokea tukemisen arvoiseksi EU:n piirissä. Neuvostoliiton taloudessa oli kuitenkin vielä tuolloin täysin ensisijaisena lähtökohtana keskitetty suunnittelu. Käytännössä tämä merkitsi talouden määrällistä sääntelyä (säännöstelyä), joka teki koko lailla tyhjäksi hintojen ja tullien roolin talouden ja ulkomaankaupan ohjailussa. Se merkitsi myös Neuvostoliiton säilymistä valtiojohtoisen kaupan maana EU:n kirjoissa.

Tältä pohjalta kauppasopimus ei yltänyt pitkälle kauppasuhteiden kehittämisessä. Keskinäinen ns. suosituimmuuskohtelu (MFN-kohtelu) vahvistettiin tuonti- ja vientitullien sekä eräiden muiden kauppaa koskevien perusseikkojen suhteen (näitä olivat mm. muut tuontimaksut, tullaus, verot sekä ulkomaankaupan maksujen kulku). Käytännössä EU oli soveltanut MFN-tulleja Neuvostoliittoa kohtaan jo 1970-luvun puolivälistä. Neuvostoliitto lupautui sopimuksessa soveltamaan määrärajoituksiaan, kaupan lisensointia sekä valuutan allokointia tuontiin siten, että EU ei tulisi syrjityksi Neuvostoliiton muiden kauppakumppanien rinnalla. EU sitoutui lieventämään eräitä tuonnin määrärajoituksiaan, mm. poistamaan vuoden 1995 loppuun mennessä neuvostoliittolaisilta tuotteilta ne erityiset määrärajoitukset, joita sovellettiin valtiojohtoista kauppaa käyviä maita kohtaan. Omien uudistustensa osana EU poisti vuoden 1992 alussa nämä erityisrajoitukset IVY-maiden tuotteilta ja lykkäsi muidenkin, teollisuustuotteiden tuontia EU:hun yleensä koskeneiden määrärajoitusten⁴ soveltamista sekä poisti vuonna 1994 EU:n kauppapolitiikan kattamat jäsenmaiden kansalliset tuonnin määrärajoitukset.

Itäisen Euroopan poliittisen kehityksen kääntyessä mullistuksiksi EU solmi vuosien 1988-90 aikana myös Visegrad-maiden (Puola, Tsekki, Slovakia ja Unkari) sekä Romanian ja Bulgarian kanssa samantapaiset kaupp- ja yhteistyösopimukset kuin Neuvostoliiton kanssa. Pian tämän jälkeen Visegrad-maiden talousuudistusten nopeutuessa ja SEV-järjestön ajautuessa kohti lakkautustaan ryhdyttiin toteuttamaan ajatusta eurooppalaisten siirtymätalousmaiden kiinnittämisestä maanosan taloudelliseen ja poliittiseen integraatioon huomattavasti laajemmilla ja kunnianhimoisemmilla sopimusjärjestelyillä. Sopimusten tarkoituksena oli ennen muuta saada aikaan Visegrad-maille EU:n liitännäisjäsenten (associate membership) status ja tunnustaa niiden tavoite liittyä EU:n täysjäseniksi, vakiinnuttaa poliittinen dialogi sekä taloudellisen integroitumisen osalta luoda tavaroiden vapaakauppa ja vapauttaa suorien investointien kohtelua.

Assosiaatiosopimukset, jotka pian niiden työstämisen alettua nimettiin Eurooppa-sopimuksiksi, neuvoteltiin hyvin intensiivisesti lähinnä vuoden 1991 aikana. Kun sopimukset joulukuussa 1991 allekirjoitettiin, solmittiin samanaikaisesti väliaikaiset sopimukset, jotka kattoivat Eurooppa-sopimusten vapaakauppaosan ja

4 Lukuun ottamatta tekstiili-, hiili- ja teräs- sekä maatalousalan lukuisia tuotteita, joiden tuonti EU:hun on erillisten säännösten alaista.

jotka voitiin siten saattaa voimaan nopeasti. Sopimusten voimaansaattaminen tapahtuikin runsaassa kahdessa kuukaudessa. EU sekä Romania ja Bulgaria etenivät samanlaisiin liitännäisjäsen sopimuksiin vuonna 1993. EU ja Baltian maat puolestaan etenivät vapaakauppasopimuksiin vuonna 1994 ja liitännäisjäsen sopimusten parafointiin tämän vuoden huhtikuussa.

EU:n ja Venäjän nykyisissä suhteissa tilanne on toisenkaltainen. Sinänsä Venäjän politiikkana on Neuvostoliiton hajoamisesta lähtien ollut liittyminen kaikkiin tärkeimpiin talous- ja kauppajärjestöihin kuten IMF:ään, Maailmanpankkiin ja GATT:iin, mutta EU:n ja Venäjän suhteiden syvyyttä koskevaa "lopullista" päämäärää ei ole puolin eikä toisin voitu määrittellä mm. EU:n alueellisuuteen sekä Venäjän kokoon ja maantieteelliseen sijaintiin liittyvistä syistä. Suhteiden kehittäminen on myös niiden ensivaiheessa muotoutunut tavoitteiltaan ja nopeudeltaan hillitymmäksi verrattuna Eurooppa-sopimusten pystyttämiseen.

Neuvostoliiton hajottua vuoden 1991 lopussa EU:n ja Venäjän sekä myös muiden syntyneiden IVY-maiden välillä jatkettiin EU:n ja Neuvostoliiton kauppasopimuksen velvoitteiden voimassaoloa. EU suunnitteli myös uudenlaista sopimuskonseptia jo vuoden 1992 alussa. Tavoitteeksi muodostettiin pääsy IVY-maiden kanssa sellaiseen kumppanuuteen (partnership), joka kattaisi periaatteessa laaja-alaisen yhteistyön ja loisi keskinäiselle taloudelliselle integroitumiselle säännöspuitteet. Kun minkäänlaista suurta master plan -ajatusta EU:n ja Venäjän suhteiden päämääräksi ei ollut, yhteistyön tavoitellun laaja-alaisuuden voi arvioida heijastavan EU:n tarvetta ja halua tukea Venäjällä vuoden 1992 alussa voimistunutta poliittista ja taloudellista uudistumista luomalla mahdollisimman monella rintamalla keskinäisiä siteitä, jotka perustuvat jatkuvaan dialogiin, yhteistyöhön ja talouksien integraatioon siinä määrin kuin se on ollut mahdollista hahmottaa käytännössä. Toisaalta EU oli maltillinen taloussuhteiden avautumista koskevissa tavoitteissaan joidenkin EU-jäsenmaiden poliittisesta varovaisuudesta johtuen ja siksi, että Venäjän talousuudistus oli vasta alkamassa. Vaikka Venäjä oli vuoden 1992 alussa ollut valmis esimerkiksi hintojen merkittävään vapauttamiseen, Venäjän taloudessa ja ulkomaankaupassa vallitsi edelleen valtiojohtoisuus.

EU:n komissio esitti kumppanuussopimusta koskeneet ehdotuksensa kesällä 1992 ja EU:n jäsenmaat pääsivät vähitellen yksimielisyyteen neuvottelujen aloittamisesta vuoden 1992 lopulla. EU myönsi Venäjälle kehitysmaatujen mukaisen kohtelun (GSP⁵-kohtelun) 1.1.1993 alkaen, jonka jatkamisesta päätetään vuosittain. EU:n ja Venäjän neuvottelut kumppanuussopimuksesta kestivät runsaat puolitoista vuotta, vaikka konkreettiset kaupalliset myönnytykset olivat selvästi vähäisempiä kuin Eurooppa-sopimuksissa, jotka kattoivat myös tavaroiden vapaakaupan mm. tullinalennuksineen. EU:n piirissä käytiin tiuhaan keskustelua Venäjän poliittisesta epävakauudesta sekä tähän liittyen Venäjän pyynnöstä luoda vapaakauppa-alue, jota koskeva kompromissi edellytti EU:n komission neuvottelumandaatin uudistamista kahdesti. Lisäksi neuvottelujen loppua pitkittivät eräät erityiskysymykset kuten EU-maiden pankkien kohtelu Venäjällä ja ydinpolttoaineen tuonti Venäjältä. Kumppanuussopimus allekirjoitettiin EU:n huippukokouksen yhteydessä Korfulla 24.6.1994.

Allekirjoittamisen jälkeen käynnistettiin valmistelut sopimuksen tavarakauppaa koskevan osan sisällyttämiseksi väliaikaiseen nopeasti voimaan saatettavaan

5 General System of Preferences

sopimukseen. Väliaikaissopimuksesta käytiin erillisneuvottelut lähinnä Venäjän sisäisen verotuksen johdosta ja neuvottelutulos parafoitiin vuoden 1994 lopussa. Kun kunkin Eurooppa-sopimuksen ratifiointi, joka EU:n puolella edellytti käsittelyä sekä Euroopan parlamentissa että jokaisen EU-maan parlamentissa, kesti kaksi vuotta, voidaan samaa ratifiointimenettelyä edellyttävän EU:n ja Venäjän kumppanuussopimuksen odottaa astuvan voimaan parhaassa tapauksessa vuonna 1996 eli noin neljä vuotta sen jälkeen, kun kumppanuuskonsepti esiteltiin EU:ssa. Tällä hetkellä EU on tehnyt kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen myös viiden muun IVY-maan eli Ukrainan, Valko-Venäjän, Kazakstanin, Moldovan ja Kirgisian kanssa.

3 EU:n ja Venäjän kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen keskeinen sisältö

3.1 Kumppanuussopimuksen kattamat alueet

EU:n ja Venäjän kumppanuus- ja yhteistyösopimus kattaa kolme erityyppistä pääaluetta eli poliittisen dialogin, keskinäiset taloussuhteet sekä yhteistyön eri aloilla. **Yhteistyöalueet** on sopimuksessa jaettu laajasti taloudelliseen, laitonta toimintaa ehkäisevään sekä kulttuuri- ja rahoitusyhteistyöhön. Taloudellinen yhteistyö puolestaan kattaa lähes 30 eri yhteistyöalaa.⁶ Rahoitusyhteistyö koskee EU:n tilapäistä teknistä apua, jota toteutetaan Venäjää ja IVY-maita varten vuoden 1990 lopussa perustetun ns. TACIS-ohjelman puitteissa.

Kumppanuussopimuksen laaja-alaisuuteen liittyen EU:n ja Venäjän **komunikaatioverkostosta** tulee nykyistä institutionaalisempi, monitasoisempi ja säännöllisempi. Poliittisen dialogin vakiinnuttamiseksi tapaaminen EU-maiden/hallitusten päämiehistä koostuvan Eurooppa-neuvoston puheenjohtajan, EU:n komission puheenjohtajan ja Venäjän presidentin kesken järjestetään periaatteessa kaksi kertaa vuodessa. Yhteistyöneuvosto, joka valvoo sopimuksen toteuttamista, tapaa ministeritasolla kerran vuodessa ja muutoinkin asian vaatiessa. Neuvostoa avustaa vanhemmista virkamiehistä koostuva yhteistyökomitea. Poliittista dialogia tulee lisäksi tapahtumaan EU:n ns. troikan eli EU:n senhetkisen, seuraavan ja edellisen puheenjohtajamaan ja Venäjän välisissä ministeritapaamisissa, troikan ja Venäjän vanhempien virkamiesten puolivuositaisissa kokouksissa sekä parlamentaarikkujen yhteistyökomiteassa, joka koostuu Euroopan parlamentin ja Venäjän parlamentin jäsenistä. Yhteistyöneuvostolla ja -komitealla on keskeinen rooli osapuolten talous- ja kauppasäännösten sekä taloussuhteiden ongelmien käsittelyssä, mikä eräiltä osin perustuu varsin yksilöityihin kumppanuussopimuksen velvoitteisiin.

EU:n ja Venäjän välisen **taloudellisen integroitumisen** osalta kumppanuussopimus on niin ikään melko laaja-alainen, joskin se koskee vaihtelevalla syvyydellä tavaroiden kauppaa, palvelujen kauppaa, yritysten perustamista ja perustettujen yritysten toimintaa sekä keskinäisiä maksuja ja pääomanliikkeitä. Sopimus pitää sisällään myös kilpailunrajoitusten poistamista sekä henkisen omaisuuden suojaa koskevia säännöksiä. Työvoiman osalta sopimus ei suoraan mainitse työvoiman liikkuvuutta edes otsikkotasolla vaan koskee yksinomaan työskentelyoloja.

3.2 Kumppanuussopimus ja muu integraatio

Taloudellinen integraatio, joka koskettaa EU:ta ja Venäjää eri puolilta, on otettu kumppanuussopimuksessa huomioon ainakin kolmessa suhteessa. Ensinnäkin EU ja

⁶ Taloudellisen yhteistyön piiriin on luettu yhteistyö sellaisilla aloilla kuten teollisuus, maatalous, energia, kuljetukset, rahoituspalvelut, tulliasiat, standardit ja eräät muut kaupan teknisiä esteitä koskevat alat, julkiset hankinnat, pääoman ja maksujen liikkuvuus Venäjällä, tiede ja teknologia, ympäristö, koulutus, sosiaali- ja tilastoala, taloustiede sekä rahanpesu ja huumeet.

Venäjä tulevat selvittämään, mitä muutoksia kumppanuussopimukseen on syytä tehdä, paitsi ylimalkaan olosuhteiden muuttuessa ja Uruguayn kierroksen sopimusten astuttua voimaan, erityisesti Venäjän liittyessä GATTiin tai sen seuraajaksi perustettuun Maailman kauppajärjestöön **WTO:on**⁷. Tämä tarkastelu tapahtuu ensi kerran joko Venäjän liittyessä WTO:on tai viimeistään kolmen vuoden kuluttua kumppanuussopimuksen voimaantulosta. Toiseksi kumppanuussopimuksessa on todettu se, että Energiaperuskirjaan liittyvä sopimus (the Energy Charter Treaty) pätee voimaantultuaan niihin asioihin, jotka sekä kumppanuussopimus että energiasopimus kattavat. Energiasopimus, jonka allekirjoittivat joulukuussa 1994 Venäjä ja 40 muuta maata sekä EU, sisältää säännöksiä mm. energia-alan kaupasta (säilyttäen kuitenkin GATT-säännösten ensisijaisuuden GATT-osapuolten välillä), energiatuotteiden kauttakulusta, investoinneista ja kilpailusta.

Kolmanneksi kumppanuussopimuksessa on noteerattu **IVY**-maiden keskinäinen tilanne. Siten Venäjä saa sopimuksen sisältämästä MFN-periaatteesta väliaikaisen poikkeuksen, ts. Venäjän ei tarvitse myöntää EU:lle tiettyjä etuja, jotka se on myöntänyt muille entisen Neuvostoliiton muodostaneille maille. Tällaisia etuja on koottu sopimukseen indikaatiiviseksi luetteloksi vuoden 1994 alussa vallinneen tilanteen mukaan. Luetteloituina ovat mm. **IVY**-tuonnin tullittomuus Venäjällä, valtioiden välisten vuosisopimusten puitteissa toimitettuja tavaroita koskeva viennin tullittomuus ja vientikiintiöiden avaaminen (nämä on Venäjällä rinnastettu valtioneuvoston meneviin etuoikeutettuihin toimituksiin), tuontituotteiden vapautus Venäjän arvonlisäverosta ja valmisteverosta, eräiden raaka-aineiden ja puolivalmisteen (mm. raakaöljyn ja maakaasun) vientihinnoittelu, **IVY**-maiden sopimat vapautukset tavaroiden kuljetus- ja tulliselvitysmaksuista sekä erityisehdot, jotka koskevat esimerkiksi pankki- ja rahoitustoimintaa, juoksevia maksuja ja pääomanliikkeitä sekä arvopapereiden hankintaa. Luettelon indikaatiivisuus voi merkitä sitä, että käytännössä kaikki Venäjän **IVY**-maille antamat edut kumppanuussopimuksen kattamilla alueilla muodostavat tilapäisen poikkeuksen MFN-periaatteesta. Tavarakauppaa koskevat poikkeukset raukeavat kolmen vuoden kuluttua kumppanuussopimuksen voimaantulusta tai Venäjän liittyessä WTO:on, jos tämä tapahtuu aiemmin. Muilta osin poikkeus raukeaa viiden vuoden kuluttua, joskin EU ja Venäjä ovat sopineet tämän määräajan pidentämismahdollisuudesta joillakin sektoreilla. Erikseen on sovittu, ettei henkisen omaisuuden suojaa koskeva MFN-periaate kata Venäjän muille entisen Neuvostoliiton maille myöntämiä etuja.

Osa Venäjän **IVY**-maille antamista eduista on yleisesti ottaen poistunut kuten vapautus arvonlisäverosta, joka osin merkitsi venäläisten tuotteiden syrjintää niiden kotimarkkinoilla. Valtioiden välisten sopimusten osalta IMF:n ja Venäjän tänä keväänä tekemässä valmiusluotto-ohjelmassa on sovittu, että sopimusten puitteissa tapahtuvalle viennille Venäjältä tulee enimmäismäärät, hankinta venäläisiltä myyjiltä perustuu kilpailuun ja vientihinnat nostetaan maailmanmarkkinahintojen tasolle. Kumppanuussopimuksessa mainittu **IVY**-tuonnin tullittomuus puolestaan viitanee niihin vapaakauppasopimuksiksi kutsuttuihin järjestelyihin, joita Venäjällä on kaikkien **IVY**-maiden kanssa. Sopimuksia ei kuitenkaan voi pitää GATT-sopimuksen tarkoituksena vapaakauppasopimuksina, koska ne eivät ole poistaneet niitä vientikiintiöitä, joita käytetään **IVY**-maiden välisten vuosittaisten kauppasopimusten

⁷ Venäjän tavoitteena on liittyä suoraan WTO:n jäseneksi, joten Venäjän liittymisprosessissa läpikäydään Uruguayn kierroksen tuloksena syntyneiden sopimusten kattama, huomattavasti GATT-sopimusta laajempi asiakasjoukko.

puitteissa. Venäjän "vapaakauppasopimuksissa" eräiden IVY-maiden kanssa tullivapaudet eivät myöskään kata riittävää osaa kaupasta tehdäkseen niistä vapaakauppasopimuksia. IVY-maat ovat vuoden 1994 keväällä solmineet periaate-luonteisen sopimuksen monenkeskisen vapaakauppa-alueen perustamisesta.

IVY-poikkeusten tulevaan raukeamiseen liittyvää tilannetta on vaikea ennakoida. Sikäli kun EU ja Venäjä ovat kumppanuussopimuksen IVY-poikkeusten rautessa käynnistäneet keskinäiset vapaakauppaneuvottelut, tämä ja jäljellä olevat Venäjän IVY-maille myöntämät edut erkanevat enemmänkin omiksi preferenssijärjestelyik-seen. Toisaalta Venäjä voi myös edetä vapaakauppa- ja tulliunionihankkeissaan muiden IVY-maiden kanssa sillä tavoin, että hankkeet olisivat - EU:n ja Venäjän vapaakauppahankkeen lykkääntyessäkin - EU:n hyväksyttävissä vapaakauppoik-keamiksi kumppanuussopimuksen MFN-periaatteesta. Yhtenä askeleena Venäjä on tämän vuoden alusta poistanut vienti- ja tuontitullit useimmilta tavaroilta Valko-Venäjän kanssa käytävässä kaupassa. Tosin tullivapaus ei koske esimerkiksi valmisteveron alaisia tuotteita ja toistaiseksi vapaus kattaa Venäjällä tai Valko-Venäjällä tuotetut tuotteet, sillä Venäjällä ja Valko-Venäjällä ei ole yhteisiä ulkotulleja.

Mikäli EU:n ja Venäjän vapaakauppanhanke lykkääntyy ja Venäjän ja muiden IVY-maiden järjestelyt eivät kehity kunnan vapaakauppasopimuksiksi, EU ja Venäjä voivat yksinkertaisesti joutua sopimaan kumppanuussopimuksen IVY-poikkeusten jatkamisesta. Tällöin Venäjä joutuisi toisaalta sen kysymyksen eteen (kuten useat muut IVY-maatkin), voitaisiinko Venäjän WTO-jäsenyyden toteutuessa edes väliaikaisesti hyväksyä IVY-poikkeuksia, jos ne eivät täytä GATT-sopimuksen tunnusmerkkejä vapaakauppasopimuksille.

3.3 Tavarakauppa

EU:n ja Venäjän kumppanuussopimus koskee **teollisuustuotteiden** kauppaa eikä kata maataloustuotteita (sopimus on tarkoitettu kattamaan ne tavarat, joita GATT-sopimus käytännössä koski kumppanuussopimusta solmittaessa). Kuitenkin tekstiilituotteiden kauppaa koskeva EU:n ja Venäjän sopimus, jota on sovellettu vuoden 1993 alusta, jää voimaan. Terästuotteiden kauppaan tullaan soveltamaan kumppanuussopimuksen tavarakauppasääntöksiä lukuun ottamatta näiden tuotteiden kauppaa koskevia määrärajoituksia, joista on erilliset järjestelynsä. Ydinmateriaalien kauppaa tulee säätelämään osin kumppanuussopimus ja osin vuodelta 1989 peräisin oleva tämän alan sopimus siihen saakka, kunnes EU ja Venäjä saavat neuvotelluksi uuden sopimuksen ydinmateriaalien kaupasta (tavoitteeksi on asetettu sopimuksen aikaansaaminen vuoden 1997 alkuun mennessä).

Tullit ja MFN-periaate

Keskeisenä periaatteena kumppanuussopimus vahvistaa sen, että EU:n ja Venäjän välisessä tavarakaupassa sovelletaan GATTin mukaista yleistä suosituimmuus- eli MFN-kohtelua, joka koskee niin tuontiin kuin vientiin liittyen mm. tulleja ja muita maksuja, maksuliikettä, viennin ja tuonnin yhteydessä sovellettavia sääntöjä ja muodollisuuksia sekä sisäisiä veroja ja maksuja. MFN-kohtelun kirjaaminen sopimukseen ei aiheuta käytännössä muutoksia, koska Venäjä soveltaa normaalia

tullitariffiaan EU-tuotteita kohtaan ja EU jatkaa MFN:ää edullisempaa venäläisten tuotteiden GSP-kohtelua jo kolmatta vuotta.

EU:n GSP-järjestelmä uudistettiin 1.1.1995. Uuden järjestelmän puitteissa venäläistä alkuperää olevat teollisuustuotteet tuodaan EU:hun joko alennetuin tullein, joiden taso on tuotteen herkkydestä riippuen 85, 70 tai 35 % EU:n normaalista MFN-tullista, tai tullivapaasti. Venäläisten tuotteiden GSP-kohtelu jatkuu mitä todennäköisimmin siihen asti, kunnes EU:n ja Venäjän aikanaan tehtävä vapaakauppasopimus aikaansaa vastaavat edut. Eräitä venäläisiä perushyödykkeitä (mm. raakaöljyä) tulee koskemaan EU:n GSP-järjestelmän ns. gradaatio, jolla GSP-tullietu vähenee ja poistuu vuosina 1997-98. Sen jälkeen näiltä tuotteilta kannetaan EU:ssa MFN-tullit, jotka toisaalta alenevat nykyisestä Uruguay'n kierroksen tuloksena syntyneen ns. markkinoillepääsyä koskevan GATT 1994 -sopimuksen mukaisesti. Suomen EU-jäsenyyden toteuduttua osa venäläisiä tuotteita koskevista tulleista nousi Suomessa, osa niistä aleni ja eräät tullit muuttuvat vaiheittain EU:n ulkotulleiksi 1.1.1998 mennessä. Suomen viranomaiset ovat laskeneet, että kokonaisuutena tullirasitus Suomen tuonnissa Venäjältä kasvoi summalla, joka vastasi 0.3 prosenttia Suomen tuonnista Venäjältä vuonna 1994.

Yksi Venäjän ulkomaankauppapolitiikalle ominainen ilmiö ovat olleet vienti- ja tuontitullien maksamista koskevat vapautukset ja huojennukset, joita on myönnetty yksittäisille yrityksille, järjestöille ja tuontierille. Tällaiset edut päätettiin lakkauttaa alkukevällä mm. budjettitulojen lisäämiseksi, mikä on yksi elementti myös IMF:n ja Venäjän solmimassa valmiusluotto-ohjelmassa. Tänä vuonna tuontitulleista on määrä kertyä 7 % ja vientitulleista yli 11 % Venäjän federaation budjettituloista. Toisaalta eräille öljyalan yhteisyrityksille on jälleen myönnetty tätä vuotta koskevia vapautuksia öljyn vientitulleista ja maakaasusta on päätetty periä tänä vuonna alennettu vientitulli siltä osin, kun sitä viedään Jamburgin kaasuprojektiin liittyvien valtioiden välisten sopimusten puitteissa entisiin SEV-maihin, Turkkiin ja Saksaan. Venäjän parlamentti on puolestaan pyrkinyt tuoreilla lakihankkeillaan lykkäämään tullietujen poistamista ja myöntämään uusia tullivapauksia. Kumppanuussopimuksen myötä tullihelpotuskäytännön poistuminen kaikilta osin tulee tarkasteltavaksi MFN-periaatteen ja sopimuksen sen säännön pohjalta, että Venäjän ei tule aiheuttaa syrjintää myöskään EU-maiden kesken.

GATT-sopimuksen kaltaisesti kumppanuussopimuksen MFN-periaate ei velvoita EU:ta tai Venäjää myöntämään toisilleen muille annettuja GSP-etuja eikä etuja, joita ne antavat muille maille tulliuunionin tai vapaakauppa-alueen puitteissa (tai kun sellaisen luominen on myönnettyjen etujen tavoitteena). Saman poikkeaman on sovittu koskevan myös tuontia Venäjälle, joka perustuu kehitysluottoihin ja teknisen ja humanitaarisen avun luottoihin, kun muut maat ja kansainväliset järjestöt tällaisia luottoja myöntäessään edellyttävät ko. tuonnille erityiskohtelua. Kehitys- ja apuluottojen osalta myös EU harjoittaa käytäntöä, jossa yksittäisiin luottoihin liitetään ehtoja rahoitettavien toimitusten alkuperästä ja niiden vapauttamisesta esimerkiksi arvonlisäverosta.

Kumppanuussopimus ei sisällä tulleja koskevaa standstill-sääntöä, jonka mukaan tulleja ei voisi nostaa. Sen sijaan siihen asti kun Venäjä liittyy WTO:on, EU ja Venäjä tulevat käymään konsultaatioita tuontitulleja koskevasta politiikastaan ja tuontitullien muutoksista. Tuontitullien korotusten osalta konsultaatioita tulee tarjota toiselle osapuolelle ennen korotusten toteuttamista.

Venäjä otti vuoden 1994 kesällä käyttöön uuden tuontitullitariffin, mutta on sen jälkeenkin useasti korottanut ja alentanut yksittäisten tuotteiden ja tuoteryhmien

tuontitulleja. Tällä hetkellä Venäjä on toteuttamassa kokonaisvaltaisempaa tuontitulliuudistusta, jonka piirteistä osa sisältyy IMF:n ja Venäjän valmiusluotto-ohjelmaan. Kumppanuussopimuksesta on väliaikaissopimuksineen tulossa todennäköisesti ensimmäinen pitempiaikainen sopimus, joka rajaa Venäjän mahdollisuuksia korottaa tuontitullejaan omin päin. Väliaikaissopimusta koskevien Tshetshenia-viiveiden takia Venäjällä ei kuitenkaan ole selvää voimassaolevaa velvoitetta keskustella tällä hetkellä suunnittelemaastaan tulliuudistuksesta EU:n kanssa. Uudistuksessa eri tuotteiden tuontitulleja yhtenäistetään jossain määrin ja lähes kaikki korkeimpien tullien alaiset ja useat tullivapaat tuotteet päätyvät 5-30 prosentin tullitason puitteisiin. Venäjän ulkomaankauppaviranomaisten mukaan enimmäkseen tullitariffeja tullaan korottamaan siten, että niiden painottamaton keskiarvo nousisi 11 prosentista 12-13 prosenttiin. Tuonnin rakenteella painotetusta tullien keskiarvosta liikkuu erilaista tietoa: Tullitariffien muutosten ja tuontitullihuojennusten poistamisen tuloksena tämän keskiarvon on aiemmin tänä keväänä laskettu nousevan 4-5 prosentista noin 9 prosenttiin, mutta eräiden tuorempien venäläisten tietojen mukaan selvästi yli 10 prosenttiin. Alentuneet tullitariffit otettiin käyttöön 10.5.1994 ja nousevien tullien on määrä astua voimaan 1.7.1995.

Tullien korottamisen jälkeen tullitason kaavaillaan laskevan siten, että tuontitullien painotettu keskiarvo olisi vuonna 1998 80 % vuoden 1995 tasosta ja vuonna 2000 70 % vuoden 1995 tasosta, joskin tullinalennukset voivat vielä muotoutua Venäjän WTO -liittymisprosessin aikana. Venäjän tulliuudistuksen merkitystä lisää se, että uusista tulleista on todennäköisesti tulossa Venäjän ja eräiden muiden IVY-maiden tavoitteleman tulliliiton ulkotulleja.

Jäljellä olevat vientitullinsa Venäjän on määrä poistaa vuoden 1995 loppuun mennessä, myös öljyn ja maakaasun osalta, ja korvata vientitullit sisäisillä valmisteveroilla.

Venäjällä vielä kumppanuussopimuksen puitteissa säilyvä mahdollisuus muuttaa tuontitulleja on sikäli ymmärrettävä, että Venäjällä vasta nyt vakavasti tavoiteltu talouden vakauttaminen voi aiheuttaa arvaamattomia muutospaineita talouden rakenteisiin. Tuontitullit taas kuuluvat Venäjällä niihin harventuneisiin keinoihin, joilla viranomaiset voivat vaikuttaa talouden rakenteisiin laajemmin, kun keskusjohtoisista taloussuunnitelmista on luovuttu, valtaosa hinnoista on vapautettu, tuonnin maksut on vapautettu ja tuonnin määrärajoitukset on poistettu. Lisäksi tuottajien tukemismahdollisuudet ovat talouden vakauttamiseksi toteutetun budjettivajeen karsinnan takia niukentuneet. Tässä suhteessa tilanne Venäjällä on samankaltainen kuin aiemmin eräissä muissa siirtymätalousmaissa. Viro muodostaa poikkeuksen, sillä se on pidättäytynyt tuontitullien käyttöönotosta.

Venäjä voisi käyttää tulliuudistustaan mm. pyrkiäkseen edesauttamaan huolen kohteena olevia investointeja alentamalla investointihyödykkeiden tulleja. Tällöin kulutusta palvelevaa tuontia jouduttaisiin hillitsemään esimerkiksi aiempaa korkeammilla tulleilla Venäjän maksutaserajoitteen vuoksi (luotettavimpien arvioiden mukaan Venäjän vaihtotase ei virallisista tiedoista poiketen ole ylijäämäinen). Venäjän tulliuudistuksen eri yksityiskohdat eivät kuitenkaan ole vielä tiedossa, mutta hallituksen piirissä pitkään jatkuneiden keskustelujen tuloksena ainakin useiden peruselintarvikkeiden tulleja tullaan korottamaan.

Kaupan määrärajoitukset

Toisena keskeisenä tavarakaupan sääntönä kumppanuussopimus toteaa, että venäläisten tavaroiden tuonti EU:hun ja EU:laisten tavaroiden tuonti Venäjälle on vapaata määrärajoituksista. Tämä ei kuitenkaan koske EU:ssa herkiksi katsottuja aloja eli tekstiili- ja terästuotteita. Niiden tuonti Venäjältä EU:hun on edelleen säädelty EU:n ja Venäjän sopimukseen perustuvilla vuotuisilla kiintiöillä, joiden täyttymistä ohjataan ja kontrolloidaan kaksoislisensioinnin avulla (vienti Venäjältä ja tuonti EU:hun). Näillä herkillä aloilla EU-jäsenyys johti venäläisiin tuotteisiin kohdistuvaan tuontikiintiökäytäntöön Suomessa. Kiintiömääriä on vastaavasti lisätty, joskin kiintiömäärät koskevat näiden tuotteiden tuontia koko EU:hun eivätkä yksittäisiin jäsenmaihiin. Terässopimuksen kiintiömäärät vuodelle 1995 ovat keskimäärin 35 % suuremmat kuin viime vuonna ja niiden on määrä kasvaa vuonna 1996 keskimäärin 15 %. Kiintiökäytännön poistumista voidaan kuitenkin joutua odottamaan EU:n ja Venäjän välisen vapaakaupan aikakauteen saakka. Venäjällä puolestaan ei ole tuontikiintiöitä ja tuontilisenssejä on edellytetty lähinnä eräiltä lääketeollisuuden ja kemian tuotteilta. Merkittävintä vallitsevassa tilanteessa onkin se, että kumppanuussopimuksen määrärajoitussäännökseen sisältyy velvoite pidättäytyä uusista määrärajoituksista (paitsi em. herkillä EU-aloilla).

Kumppanuussopimuksessa ei ole erillisiä mainintoja viennin määrärajoituksista ja on epävarmaa, voiko em. määrärajoituksia koskeva kohta tarkoittaa myös viennin määrärajoituksia. Kielteiseen vastaukseen viittäisi se, että sopimus ei sisällä varauksia koskien Venäjän vientijärjestelmää, jonka vapauttaminen oli useiden keskeisten tuotteiden osalta epävarmaa sopimuksen solmimisen aikaan. Mikäli näin olisi, kumppanuussopimus ei selkeästi kieltäisi uusia viennin määrärajoituksia. Sopimus ei myöskään antaisi EU:lle ja Venäjälle selvää pohjaa käsitellä sellaisia Venäjän menettelyjä, jotka voivat niiden soveltamistavasta riippuen rajoittaa vientiä, esimerkiksi eräiden strategisen tärkeiksi katsottujen tuotteiden vientilisensiointia, kotimaisten toimitusvelvoitteiden tosiasiallista käyttöä ja öljyn kuljetusverkoston kapasiteetin jakoa käytännössä (joskin näiltä ja monilta muilta osin Venäjä on tämän vuoden aikana uudistanut vientijärjestelmänsä).⁸ Tämä ei luonnollisestikaan estäisi vientirajoitusten - tai minkä tahansa kaupan ongelmien - esilleottamista sinänsä EU:n ja Venäjän yhteiselinten kokoontuessa. Tällä haavaa Venäjän vientijärjestelmän vapauttaminen, etenkin öljyä koskien, on olennaisesti Venäjän ja IMF:n yhteistyön kohteena solmittuun valmiusluotto-ohjelmaan perustuen ja työskentelyyn on osallistunut myös Maailmanpankki.

Muut tavaroiden kohtelua koskevat säännökset

Kumppanuussopimus pohjaa hyvin läheisesti GATT-sopimukseen kolmentyyppisissä tavarakaupan perusseikoissa. Ensinnäkin kumppanuussopimus edellyttää tuontitavaroiden kansallista kohtelua **sisäisten** verojen ja maksujen sekä eräiden lakien ja

⁸ Venäjällä on vuoden 1995 alkupuolella tehty päätöksiä, joilla on haluttu poistaa öljyn vientikiintiöt, rajata keskitetty valtion vienti sotilastuotteisiin (lukuun ottamatta IVY-vientiä), luopua yli 400 viejäyritystä kattaneesta erityisviejäjärjestelmästä, poistaa vientikauppasopimusten rekisteröinti- järjestelmästä sen rajoittavat piirteet, kieltää määrälliset kotimaiset toimitusvelvoitteet ja vähentää syrjintää jaettaessa öljyputkien ja -satamaterminaalien kapasiteettia.

säännösten osalta⁹. Tuontiin EU-maista ei saa siis kohdistua korkeampia sisäisiä veroja ja maksuja kuin vastaaviin kotimaisiin tuotteisiin, joskin kumppanuussopimuksen allekirjoitusta seuranneissa neuvotteluissa väliaikaissopimuksesta Venäjän verotuksessa todettiin olevan puutteita tässä suhteessa. EU ja Venäjä ovatkin väliaikaissopimuksessa sopineet, että EU-tuotteisiin kohdistuva aksiisiverosyrjintä (verrattuna venäläisiin tuotteisiin) on poistettava viimeistään vuoden 1996 alussa ja sitä ennen syrjintä ei saa lisääntyä eikä EU-tuotteita tule syrjiä muita tuontituotteita enempää.

Venäjällä tuotteiden sisäistä verotusta on viime aikoihin asti sovellettu tuontituotteiden kannalta paikoin kirjavasti. Toisaalta jotkin tuontielintarvikkeet ovat olleet vapautettuja arvonlisäverosta - toisin kuin samat kotimaiset elintarvikkeet - ja toisaalta yksittäisille kotimaisille yrityksille on annettu vapautuksia arvonlisäverosta ja valmisteveroista. Edellinen tuontia suosinut ero on vastikään poistettu ja jälkimmäiset edut on päätetty lakkauttaa. Jäljellä on tietävästi ainakin se puute, että eräiden tuotujen ylellisyshyödykkeiden myynnissä aksiisivero on korkeampi kuin vastaavilla venäläisillä tuotteilla.

Sisäisten lakien ja säännösten osalta kumppanuussopimus lisäksi muistuttaa GATT-sopimukseen viitaten, että sisäisten **enimmäishintojen** valvontatoimilla voi olla toisen osapuolen viennin kannalta vahingollisia vaikutuksia. Venäjällä hintauudistuksen tuorein askel on otettu hiljattain liittyen mm. IMF:n kanssa tehtyyn valmiusluottosopimukseen, jonka mukaan jäljellä olevasta Venäjän federaation viranomaisten harjoittamasta hintojen ja voittomarginaalien sääntelystä, mukaan lukien tukku- ja vähittäiskaupan voittomarginaalit, luovutaan tämän vuoden loppuun mennessä lukuun ottamatta tiettyjä monopolialoja. Presidentin ja hallituksen hiljattain antamien säädösten mukaan valtion säänneltäviksi jäävät ensinnäkin ns. luonnollisten monopolien tuottamien hyödykkeiden hinnat. Luonnollisiksi monopoleiksi on näissä säädöksissä määritelty ne alat, joilla hyödykkeiden tarjonta hoituu tehokkaasti kilpailun puuttuessa teknologisista syistä tai niiden kysyntä on hintojen muuttuessa-kin vakaata, kun korvikkeet puuttuvat. Tavaroista tällaisiksi on nimetty eräät perusenergiahyödykkeet. Muiden tavaroiden hintasäätelyä rajataan varsin voimakkaasti ja federaation hallituksen on määrä säädellä maakaasun hinnan ohella vain arvometallien ja eräiden vammaisten tarvitsemien tuotteiden hintoja.

Myös paikalliselimille delegoitu hintasäätely kytkeytyy lähinnä sosiaalisiin näkökohtiin. Tavaroista paikalliselimet säätelevät väestön käyttämän energian hintoja sekä lääkkeiden ja sairaanhoidossa tarvittavien tuotteiden myyntikatteita. Lisäksi paikallisviranomaisille on annettu oikeus ottaa tarvittaessa käyttöön sääntely, joka kohdistuu lastenruoan sekä Venäjän pohjoisilla alueilla myytävien tuotteiden myyntikatteisiin. Varsinkaan paikallistasolla hintojen vapautuksen täytäntöönpano ei ole itsestään selvää, sillä hallituksen teettämän seurannan mukaan paikalliselinten hintasäätelyä on vuonna 1994 kohdistunut kuta kuinkin kaikkiin elintarvikkeisiin ja noin neljännekseen muista tuotteista. Elintarvikkeiden hintasäätely on tapahtunut etupäässä rajoittamalla kaupan myyntikatteita ja elintarviketeollisuuden kannatta-

9 GATT-sopimusta lainaten kumppanuussopimus nimeää lait, säännökset ja vaatimukset, jotka vaikuttavat tuontitavaroiden myyntiin, ostoon, kuljettamiseen, jakeluun ja käyttöön.

Viitteillä GATT-sopimukseen kumppanuussopimuksessa on tehty ne rajaukset, että kansallinen kohtelu ei kata lakeja ja säännöksiä, jotka säätelevät valtion hankintoja valtion omaan käyttöön, eikä sinällään estä tukiaisten maksamista kotimaisille tuottajille eikä myöskään estä elokuvien esittämistä koskevien valkokangaskiintiöiden käyttöä tietyin edellytyksin.

vuusnormeja sekä vähäisemmässä määrin maksamalla tukiaisia paikallisista budjeteista ja asettamalla enimmäishintoja. Muiden tuotteiden hintasäätelyyn ovat useimmiten liittyneet suorat tukiaiset ja kannattavuusnormien rajoittaminen. Eräät alueviranomaiset ovat uusien federaatiotason säädösten jälkeen antaneet omia säädöksiään hintojen laajemmasta sääntelystä.

Toinen kumppanuussopimuksen GATT-sopimukseen pohjaava alue on tavaroiden **kauttakulku**, jonka vapauden EU ja Venäjä antavat toistensa tavaroille alueillaan. GATT-viittein on sovittu mm. siitä, ettei kauttakulkuliikenteeseen saa kohdistua tarpeettomia viiveitä tai rajoituksia eikä tulleja tai kauttakulkumaksuja.¹⁰ Kaikkia kauttakulkuun liittyviä maksuja, säännöksiä ja muodollisuuksia koskee MFN-periaate. Kolmanneksi sopimus viittaa GATT-sopimukseen eräiden **tullaustoitinnin käytännön** kysymysten osalta. Siten vientiin ja tuontiin liittyvät maksut (lukuun ottamatta tulleja ja sisäisiä veroja) eivät saa ylittää suoritettujen palvelujen kustannuksia eivätkä epäsuorasti suojata kotimaisia tuotteita. Kauppaan liittyvät säännökset on julkaistava viipymättä, ja tullien ja muiden tuontimaksujen korotukset sekä tuonnin ja tuontimaksujen rajoitukset on julkaistava ennen niiden toteuttamista.¹¹ Lisäksi keskinäisessä kaupassaan EU ja Venäjä ovat vahvistaneet vapauttavansa **väliaikaisesti maahantuodut** tavarat tuontitulleista ja -maksuista kansainvälisiin sopimuksiin sisältyvien sitoumustensa mukaisesti. Väliaikaista tuontia koskevaa lainsäädäntöä tulee soveltaa MFN-pohjalla.

Näissä ulkomaankaupan käytännöllisemmissä kysymyksissä kumppanuussopimus luo EU:n ja Venäjän välille huomattavasti eritellymmät toimintapuitteet korvatessaan nykyisen kauppasopimuksen yleiset ja ainoastaan aikeita korostavat osat. Uudet säännökset antavat selkeämmän pohjan käsitellä pulmia, joita on aiheutunut esimerkiksi siinä yhteydessä, kun autoilla kauttakuljetettavista valmisteverojen alaisista tuontituotteista on peritty Venäjällä väliaikaisesti tullit ja verot, tai siitä, että kaupan säännöksiä, mm. tullien korotuspäätöksiä, on Venäjällä toisinaan tehty tai julkaistu takautuvien vaikutuksien.

Tavaratuonnin vastaiset toimet

Yleisten turvallisuutta sekä yleistä järjestystä yms. koskevien lausekkeiden ohella kumppanuussopimus sisältää kolme keskeistä säännöstä, joiden pohjalta on mahdollista ottaa käyttöön tavaratuonnin vastaisia toimia. EU tai Venäjä voi ensinnäkin soveltaa määrärajoituksia tai muita toimia ns. **markkinahäiriöitä** koskevan suojalausekkeen pohjalta (eli kun tuonti kasvaa siinä määrin ja sellaisissa olosuhteissa, että tästä on koitumassa olennaista vahinkoa kotimaisille tuottajille)¹². Tekstiilien kaupassa säilyy voimassa nykyisen tekstiilisopimuksen vastaava

10 Lukuun ottamatta maksuja, jotka aiheutuvat kuljetuksesta tai kauttakulun edellyttämien hallinnollisten toimien tai palvelujen kustannuksista.

11 Lisäksi GATT-viitteillä on katettu tavarantoiminnan tullausarvon määrittely sekä tavaroiden alkuperämerkintöjen osalta mm. MFN-kohtelun soveltaminen merkintöjä koskevissa vaatimuksissa.

12 Tässä kumppanuussopimus nimenomaisesti poikkeaa GATT-sopimuksesta, joka suojatoimien käytön ehtona edellyttää vakavaa vahinkoa.

suojalauseke, joka voi johtaa toimiin EU:n tekstiilituonnin vähäisenkin kasvun seurauksena.

Toinen kumppanuussopimuksen suojalauseke liittyy **Venäjän rakennesopeutusongelmiin**. Sen mukaan Venäjä voi ottaa määrärajoituksia käyttöön poikkeustoimenpiteenä niillä talouden sektoreilla, jotka läpikäyvät uudelleenjärjestelyjä (restructuring, strukturnaja perestroika) tai ovat vakavissa vaikeuksissa, erityisesti jos tästä aiheutuu vakavia sosiaalisia ongelmia, tai joiden markkinaosuus Venäjällä on vähenemässä voimakkaasti tai jotka ovat vasta syntyviä aloja Venäjällä.¹³ Perusteet tämän yksipuolisen suojalausekkeen käytölle on siis muotoiltu melko laveasti ja perusteet ovat samankaltaisia kuin EU:n Eurooppa-sopimuksissa, joiden vastaavia suojalausekkeita eräät itäisen Euroopan maat ovat osin käyttäneet ja osin pyrkineet käyttämään.

Sen sijaan kumppanuussopimus ei, toisin kuin esimerkiksi GATT-sopimus, sisällä säännöstä maksutasevaikeuksiin liittyvistä, tavarakauppaan kohdistuvista suojatoimista, joihin eräät itäisen Euroopan maat ovat niin ikään turvautuneet viime vuosina.

Kumppanuussopimus siis antaa Venäjälle mahdollisuuden käyttää tuonnin suojatoimina määrärajoituksia yllä mainituissa kahdessa tapauksessa. Toisaalta IMF:n ja Venäjän valmiusluotto-ohjelmaan liittyen Venäjä on luvannut, että toimet, jotka ovat välttämättömiä kotimaisten tuottajien suojaamiseksi tuonnista aiheutuvalta vahingolta, ovat hintaan perustuvia toimia. Näyttäisi siltä, että yhdessä kumppanuussopimus ja valmiusluottosopimus jättävät tältä osin varsin vähäistä liikkumavaraa.

Kolmas säännös koskee **polkumyynnin ja tukiaisten vastaisia** toimia, joiden osalta on määrä soveltaa GATTin säännöksiä tai osapuolten sisäistä lainsäädäntöä. Kumppanuussopimukseen sisältyvä tunnustus Venäjän asemasta siirtymätalousmaana eikä enää valtiojohtoisen kaupan maana kuten aiemmin (tai kuten Ukrainan kohdalla on vielä sen EU-kumppanuussopimuksessakin) tulee tuntumaan ehkä konkreettisimmin EU:n arvioidessa venäläisten tuotteiden polkumyynnin mahdollisuutta. Tällöin niille hinnoille, joilla EU:n tutkinnan kohteena olevia venäläisiä tuotteita tuodaan EU:hun, pyritään muodostamaan vertailukohta (ns. normaaliarvo) venäläisen tuotteen kotimaisen hinnan tai sen tuotantokustannusten mukaan. Niissä tapauksissa, joissa EU katsoo kauppakumppanin olevan valtiojohtoisen kaupan maa, käytetään useimmiten muita indikaatioita kuten jonkin vertailukelpoiseksi arvioidun maan hintoja tai kustannuksia.

Yhdeksi Suomen EU-jäsenyyden mahdolliseksi haittavaikutukseksi on mainittu Venäjältä tulevan tuonnin aiheuttamien häiriöiden lisääntyminen. EU-jäsenyyteen liittyen tällainen riski koskee niitä tuotteita, joiden tuonti Venäjältä Suomeen helpottuu eli joiden tullit alenivat EU-jäsenyyden myötä. Toisaalta näitä tuotteita ja muitakin venäläistä alkuperää olevia tuotteita Suomella on EU:n tullionionin jäsenenä mahdollisuus viedä muihin EU-maihin ilman tulleja ja muita tuonnin rajoituksia niin nykyisen tilanteen (EU:n GSP) vallitessa kuin aikanaan siinä vaiheessa, kun EU:n ja Venäjän välillä on vapaakauppasopimus. Mikäli Suomi ei

¹³ EU ei saa tällöin tulla syrjityksi muiden maiden rinnalla. Suojatoimia ei voi käyttää ensimmäisen vuoden aikana sopimuksen allekirjoittamisesta. Tuonti, jonka käyttöönotetut määrärajoitukset kattavat, saa olla ensin korkeintaan 10 % Venäjän koko tuonnista EU:sta, 5 % 4.-5. vuonna sopimuksen allekirjoittamisesta ja 3 % sen jälkeen. Konsultaatioita aiotuista suojatoimista on käytävä ennen niiden toteutusta. Suojatoimet lakkaavat, kun Venäjä liittyy WTO:on, jollei Venäjän liittymisehdossa toisin sovita.

olisi EU:n jäsen, venäläiset tuotteet kohtaisivat Suomesta EU-maihin vietäessä EU:n soveltamat kaupan esteet. Tilanne ei myöskään automaattisesti muuttuisi siinä vaiheessa, kun sekä Suomella että EU:lla olisi vapaakauppasopimukset Venäjän kanssa, sillä vapaakauppasopimukset eivät merkitsisi tavaroiden vapaakauppaa kaikkien kolmen osapuolen välillä ilman erillistä sopimusta.

Asian toisen puolen muodostavat Suomen mahdollisuudet suojautua venäläisten tuotteiden aiheuttamilta häiriöiltä. EU:n ja Venäjän välisten sopimusten markkinahäiriölausekkeista tekstiili- ja terässopimusten sisältämät viittaavat alueellisiin ongelmiin, ja suojautumisen tehokkuus riippuu siitä, miten nopeasti EU käytännössä toimii. Nykyisen kauppasopimuksen ja kumppanuussopimuksen tyyppisiä markkinahäiriölausekkeita EU on ylipäänsä soveltanut vähän. Mikäli niitä ei EU:ssa sovellettaisi alueellisista syistä, asiassa jouduttaisiin odottamaan EU:n ja Venäjän vapaakauppasopimusta, johon todennäköisimmin tulee sisällyttämään samanlainen alueet mainitseva suojalauseke kuin EU:n Eurooppa-sopimuksissa.

Polkumyynnin vastaisiin toimiin puolestaan liittyy Suomen kannalta pulmia silloin, kun Suomi joutuu vastoin omaa tarvettaan osallistumaan EU:n toimiin ja silloin, kun Suomi ei oman tarpeen vaatiessa saa aikaan EU:n toimia. EU on ollut suhteellisen aktiivinen polkumyynnin vastaisten toimien käyttäjä sekä yleensä että venäläisten tuotteiden suhteen. Tällä hetkellä EU soveltaa tällaisia toimia kymmenkuntaan venäläiseen tuotteeseen ja harkinnassa on puolenkymmentä tapausta. Yhtenä lähtökohdana EU:n toimille ovat koko EU:ta koskevat intressit. Käytäntö on ollut joustavaa eräissä tapauksissa, joissa yksittäisten maiden tai yritysten aloitteet ovat johtaneet polkumyynnin vastaisiin toimiin EU:ssa, mm. eräitä venäläisiä tuotteita koskien.

3.4 Liiketoiminta ja investoinnit

EU:n ja Venäjän kumppanuussopimuksessa palvelujen kauppaa, yritysten perustamista ja toimintaa sekä työskentelyyn liittyviä oloja koskevat sopimuksen osat on yhdistetty laajaksi liiketoiminta ja investoinnit -kappaleeksi. Sopimuksessa on kuitenkin haluttu huolellisesti vetää raja toisaalta palvelujen kauppaan sekä yritysten perustamiseen ja toimintaan liittyvän työntekijöiden liikkumisen ja toisaalta yleisen työvoiman liikkuvuuden välille. Tämän rajanvedon suhteen kumppanuussopimus muistuttaa EU:n Eurooppa-sopimuksia itäisen Euroopan maiden kanssa. Eurooppa-sopimukseen tavoitteeksi kirjattua työvoiman liikkuvuutta ei kuitenkaan mainita kumppanuussopimuksessa, joka kattaa ainoastaan eräitä työskentelyoloihin sekä työntekijöiden ja heidän perheenjäsentensä sosiaaliturvaan liittyviä kysymyksiä.¹⁴

14 EU:n alueella laillisesti työskenteleville Venäjän kansalaisille taataan kohtelu, joka ei syrji heitä kansalaisuuden perusteella EU-maan omiin kansalaisiin nähden, kun kyseessä ovat työskentelyolot, työstä saatava korvaus ja erottaminen. Velvoite on molemminpuolinen. Yhteistyöneuvostossa on tarkoitus tutkia, mitä parannuksia voidaan tehdä liikemiesten työskentelyoloihin.

EU:n alueella laillisesti työskentelevien Venäjän kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä sosiaaliturvan koordinoimiseksi on määrä tehdä sopimuksia. Tällä halutaan taata mm. se, että vanhuus- ym. eläkkeisiin ja sairaanhoitoon oikeuttavat venäläisten työskentelyjaksot eri EU-maissa kumuloidut ja eläkkeet ovat vapaasti siirrettävissä. Velvoite on soveltuvin osin molemminpuolinen.

3.4.1 Palvelujen kauppa

Kumppanuussopimuksen mukaan EU ja Venäjä myöntävät toisilleen **MFN-kohtelun koskien tiettyjen palvelujen tarjoamista**. Näitä palvelualoja, jotka on lueteltu sopimuksessa, ovat mm. useat erilaiset suunnittelu- ja konsultointipalvelut¹⁵ sekä eräät vakuutuspalvelut¹⁶. Tätä varten sopimuksessa vahvistetaan se, että näiden palvelujen myynnistä neuvotteleville yhtiöiden edustajille on osapuolten lakeja ja säännöksiä noudattaen väliaikainen pääsy maahan, kunhan kysymys ei ole palvelujen myynnistä suoraan yleisölle eikä palveluiden suorittamisesta. Sopimukseen on kirjattu, että sen palvelujen kauppaa koskevat osat eivät anna EU-maiden eikä Venäjän kansalaisille muuta oikeutta saapua toistensa alueille tai oleskella siellä mm. palvelujen tarjoajan tai saajan ominaisuudessa. Sopimus ei vaikuta eri EU-maiden ja Venäjän väliseen viisumikäytäntöön.

Sopimuksen erittelemät palvelualat ja yllä kuvattu säännöstö työntekijöiden liikkumisesta merkitsevät sitä, että sopimus kattaa lähinnä asiantuntijoiden panosta ja tietotaidon siirtoa sisältäviä palveluja, jotka hyödyttävät omalta osaltaan yritystoiminnan ja infrastruktuurin uudistamista Venäjällä. Samalla tämä - vaikka sopimus ei annakaan MFN-kohtelua enempää - palvelee EU-maiden palveluyritysten vienti-intressejä. Sopimus ei siis ulota edes MFN-periaatetta sellaisille työvoimaintensiivisille palvelualoille, joilla halpa työvoima voi olla merkittävä kilpailutekijä (kuten esimerkiksi rakennuspalveluissa).

MFN-kohtelun alaisten em. palvelujen kauppaan liittyy alkuvaiheessa **seurantajärjestely**. Kolmen ensimmäisen vuoden aikana kumppanuussopimuksen allekirjoittamisesta Venäjän tulee ilmoittaa EU:lle aikeistaan esittää uusia lakeja tai ottaa käyttöön säännöksiä, jotka voivat rajoittaa tilannetta sopimuksen allekirjoitusajankohtana vallinneesta. EU voi pyytää Venäjältä laki- ja säännösluonnoksia sekä tarvittaessa niitä koskevia konsultaatioita.¹⁷

Eräistä liikenne- ja tietoliikennepalveluista on kumppanuussopimuksessa sovittu erikseen. Merikuljetuksiin¹⁸ liittyvät käytännön sitoumukset koskevat

15 Sopimuksessa on lueteltu esimerkiksi insinööripalvelut ja eräät arkkitehtipalvelut, kirjanpidon konsultointi, eräät tietokoneisiin liittyvät palvelut ja tietojenkäsittelypalvelut, mainonta ja markkinatutkimus, johtamiskonsultointi, tekninen testaaminen, julkaisu- ja käännöspalvelut, uutistoimistopalvelut, eräät tietoliikennepalvelut, eräät vuokrauspalvelut sekä vientiin ja tuontiin liittyvät tukkukauppapalvelut.

16 Sopimus kattaa lähinnä merikuljetusten ja kaupallisten ilmakuljetusten henkilö- sekä vienti- ja tuontitavaravakuutukset, kauttakuljetavaroiden vakuutukset, tapaturma- ja sairausvakuutukset sekä rajanylittävien henkilöajoneuvojen vastuuvakuutukset.

17 Viimeistään näiden kolmen vuoden umpeuduttua EU ja Venäjä tarkastelevat yhteistyöneuvostossa em. palveluiden kauppaan vaikuttavia toistensa toimia, jotka on otettu käyttöön sopimuksen allekirjoituksen jälkeen (EU tai Venäjä voi pyytää konsultaatioita, jos se katsoo toimet merkittävästi rajoittavammiksi kuin allekirjoitusajankohdan tilanteen). Yhteistyöneuvostossa tarkastellaan myös mahdollisuutta sitoumukseen pidättäytyä toimista, jotka olisivat rajoittavampia kuin tarkasteluajankohdan tilanne.

18 Kansainvälisten merikuljetusten osalta (ml. myös muita kuljetusmuotoja käsittävät operaatiot, joihin sisältyy meriyhteys) nämä säännökset koskevat myös EU-maiden tai Venäjän ulkopuolelle perustettuja laivayhtiöitä, joita EU-maan tai Venäjän kansalainen kontrolloi ja joiden alukset on rekisteröity ao. EU-maassa tai Venäjällä.

rahdinjakosäännöksistä pidättäytymistä¹⁹ ja sellaisten yksipuolisten toimien ja esteiden poistamista, jotka voivat peiteltysti rajoittaa palvelujen vapaata tarjoamista kansainvälisessä meriliikenteessä. Jälkimmäisen velvoitteen osana on erityisesti sovittu, että EU ja Venäjä myöntävät toistensa rahti- ja matkustaja-aluksille samanlaisen pääsyn kuin omille laivoilleen niihin satamiinsa, jotka ovat avoimia ulkomaisille aluksille, sekä näiden satamien infrastruktuurin ja palvelujen käyttäjiksi.²⁰ Eräistä muista liikenne- ja tietoliikennepalveluista EU ja Venäjä ovat sopineet neuvottelevansa lähivuosina.²¹

Aivan kuten kumppanuussopimuksen tavarakauppaosan liikkumavaraa raamittaa GATT-sopimus, sen palvelukauppaosa joudutaan sovittamaan Uruguay'n kierroksen tuloksena syntyneen, palvelujen kansainvälistä kauppaa koskevan GATS-sopimuksen puitteisiin. EU ja Venäjä ovat vahvistaneet sen, että kumppanuussopimuksen puitteissa keskinäinen kohtelu palvelujen kaupassa ei miltään osin ole edullisempaa kuin mitä GATS-sopimus edellyttää jommalta kummalta muiden maiden suhteen,²² ja toisaalta EU ja Venäjä ovat kirjanneet pyrkivänsä vapauttamaan keskinäistä palvelujen kauppaa erityisesti GATS-sopimuksen sisällön valossa. Myöskään palvelujen kaupassa kumppanuussopimuksen (ja GATS-sopimuksen) MFN-periaate ei kata vapaakauppasopimusten antamia etuja. EU:n ja Venäjän ei siis tarvitse antaa toisilleen niitä etuja, joita ne antavat muille maille sellaisten palvelujen kauppaa vapauttavien integraatiosopimusten puitteissa, jotka ovat GATS-sopimuksen mukaisia eli kattavat lähes kaikki palvelusektorit ja poistavat lähes kaiken syrjinnän kansallisen kohtelun kautta (eli kun integraatiosopimusten osapuolet kohtelevat toistensa palveluja ja palvelujen tarjoajia samalla tavalla kuin omiaan).

19 EU ja Venäjä pidättäytyvät sopimuksen voimaantullessa soveltamasta mitään EU-maiden ja entisen Neuvostoliiton kahdenvälisissä sopimuksissa olevia rahdinjakosäännöksiä ja ottamasta käyttöön rahdinjakojärjestelyjä tulevaisuudessa kahdenvälisissä sopimuksissaan kolmansien maiden kanssa (paitsi poikkeuksellisesti, jos linjarahdintien liikennöinti kolmanteen maahan estyy).

20 Sitä, miten satamien avoimuus ulkomaisille aluksille kehittyy, tarkastellaan yhteistyöneuvostossa vähintään kahden vuoden välein. Viiden vuoden kuluttua kumppanuussopimuksen voimaantulosta on määrä harkita, voidaanko em. satamiin pääsyä koskeva kansallinen kohtelu ulottaa myös niihin aluksiin, joita EU:n ja Venäjän laivayhtiöt tai kansalliset operoivat kolmannen maan lipun alla.

21 EU:n ja Venäjän on määrä neuvotella viimeistään vuoden 1996 lopussa sisävesiliikenteen reittien vaihteittaisesta avaamisesta kansainvälisten meri-joki -kuljetuspalvelujen vapaata tarjoamista varten, harjoittaa rautatieliikennealan yhteistyötä mm. tullauksiin ja kalustoon liittyen, harkita vuonna 1996 keskinäistä MFN-kohtelua muun kuin kiinteän (mobile) satelliittitietoliikenteen palveluille sekä sopia avaruuspalvelujen tarjoamista palveluista vuoteen 2000 mennessä.

22 Kumppanuussopimuksen puitteissa toista osapuolta on informoitava omista GATS-velvoitteista ja niiden aiheuttamista muutoksista kumppanuussopimukseen, minkä seurauksena toinen osapuoli voi ilmoittaa aikeistaan muuttaa palvelujen kauppaa koskevia velvoitteitaan kumppanuussopimuksessa vastaavasti rajoittavampaan suuntaan (esimerkiksi poistamalla palvelualoja sopimuksen piiristä).

3.4.2 Yritysten perustaminen ja toiminta

Pääsäännöt

Yritysten perustamista ja toimintaa koskeva osa on kumppanuussopimuksessa sikäli merkityksellinen, että kansainvälisiä perussäännöksiä suorien investointien kohtelusta ei GATTin Uruguayn kierroksen jälkeenkään ole. Kumppanuussopimuksella EU ja Venäjä myöntävät toisilleen **MFN-kohtelun koskien yritysten perustamista** alueilleen, mikä pätee sekä tytäryrityksiin²³ että sivukonttoreihin.

Perustettujen tytäryritysten toimintaa kohdellaan joko vähintään yhdenvertaisesti omien yritysten kanssa tai MFN-periaatteen mukaan (Venäjän tapauksessa kuten venäläisiä yrityksiä ja EU:n tapauksessa kuten muiden EU-maiden yrityksiä). Näistä kahdesta periaatteesta sovelletaan ulkomaisen investoijan kannalta parempaa ja sääntö koskee myös aiemmin perustettuja tytäryrityksiä. Tytäryritysten toiminnan kohteluun liittyen EU ja Venäjä ovat tehneet omat varaumansa. Kiinteistöjen hankinnan osalta EU on sopimuksessa todennut eräiden jäsenmaidensa ylläpitävän rajoituksia. Venäjän varauksiin sisältyy mm. se, että Venäjän federaation omaisuuden vuokraus on luvanvaraista. Venäjällä ulkomaiset yritykset voivat kumppanuussopimuksen mukaan vuokrata maata 49 vuodeksi mutta eivät ostaa sitä, paitsi erään edellytyksin osallistuessaan ostajina venäläisten yritysten yksityistämiseen.²⁴ Sivukonttoreiden toimintaan sovelletaan MFN-kohtelua.

Yritysten perustamista koskeva kansallinen kohtelu on sopimuksessa todettu ainoastaan harkinnan arvoiseksi päämääräksi eikä sopimus tähän velvoita, mikä voi johtua asiaan liittyvästä taloudellisesta, poliittisesta ym. varovaisuudesta puolin ja toisin. Venäjän tilanteeseen liittyy myös se lisähankaluus, että Venäjällä kotimaisiin yrityksiin vaikuttava lainsäädäntö on osaksi vasta luomisvaiheessa ja monet säännökset ovat muutosten alla. Venäjällä käytännön pelisäännöissä on myös esiintynyt kirjavuutta federaation ja etenkin paikallisten viranomaisten toimien johdosta siinä määrin, että monessa suhteessa voisi olla vaikea tunnistaa, mitä yritystoiminnan kansallinen kohtelu on. Tältä kannalta voi muodostua varsin haasteelliseksi soveltaa kumppanuussopimuksen velvoitetta, jonka mukaan kansallinen kohtelu myönnetään perustettujen tytäryritysten toiminnalle Venäjällä. Sama koskee EU:n ja Ukrainan kumppanuussopimukseen sisältyvää Ukrainan velvoitetta (joka on yksipuolinen) antaa kansallinen kohtelu myös tytäryritysten ja sivukonttoreiden perustamista koskien. Ennakkokokemusta kertynee sovellettaessa Eurooppa-sopimuksia, jotka edellyttävät yritysten perustamista koskevaa kansallista

23 Sen määrittelemiseksi, onko kyseessä EU-maan yrityksen tai venäläisen yrityksen tytäryritys, on ratkaisevaa tytäryrityksen tosiasiallinen kontrolli, esimerkiksi enemmistö äänivallasta tai osakkeenomistajan oikeus nimittää tai erottaa enemmistö tytäryrityksen hallinnosta tai johdosta.

24 Muut varaumat koskevat kummankin osalta kalastusta, joidenkin ammattikuntien antamia palveluja, teleliikennepalveluja ja tiedotusvälineitä. EU:n varaumat sisältävät myös muut audiovisuaaliset palvelut sekä eräiden jäsenmaidan rajoitukset kaivostoiminnan ja maatalouden alalla. Venäjän varaumat kattavat joidenkin malmien ja metallien kaivamisen sekä eräät kansalliset huutokaupat luonnonvarojen käytöstä.

Pääsäännöt eivät koske ilma-, sisävesi- ja merikuljetuksia (laivaustomistojen toiminnasta on sovittu erikseen; ks jäljempänä).

kohtelua molemmin puolin (joskin itäisen Euroopan mailla on alakohtaisia siirtymäaikoja).

Alakohtaiset säännöt

Pankkialan osalta tytäryritysten ja sivukonttoreiden perustamista²⁵ ja toimintaa koskevat em. pääsäännöt kattavat laajan, sopimuksessa erikseen luetellun joukon palveluita.²⁶ Näiden pankki- ja rahoituspalvelujen osalta Venäjän soveltamaan EU-maiden pankkien kohteluun liittyy olennainen lisäys, jota toisaalta rajoittavat eräät Venäjän varaukset. Venäjä myöntää EU-maiden tytäripankeille vähintään saman kohtelun kuin omille pankeilleen koskien, paitsi tytäripankkien toimintaa, myös niiden perustamista. Toisaalta Venäjälle on sovittu oikeus tytäripankkien perustamisen ja toiminnan kansallisesta kohtelusta poikkeaviin, enimmäkseen väliaikaisiin rajoituksiin sillä ehdolla, että rajoitukset kohdistuvat kaikkien maiden pankeihin.

Tämä oikeus koskee kuutta eri asiaa:

- Venäjä voi soveltaa edelleen ylärajaa koko ulkomaisen pääoman osuudelle maan pankkisektorin pääomasta - kuitenkin siten, että EU-maiden pankkien tytäripankit ja sivukonttorit kuuluvat sen suuruisen ylärajan piiriin, joka oli voimassa kumppanuussopimusta allekirjoitettaessa. Viiden vuoden kuluttua allekirjoituksesta Venäjän tulee harkita ylärajan korottamista.
- Venäjä voi asettaa tytäripankeille korkeamman minimipääomavaatimuksen kuin venäläisille pankeille, mutta vaatimusta ei saa korottaa sopimuksen allekirjoitusajankohdan tasolta ennen kuin EU-maiden pankkien tytäripankit saavat tältä osin kansallisen kohtelun. Viiden vuoden kuluttua allekirjoituksesta Venäjän tulee harkita vaatimuksen pienentämistä.
- Venäjä voi rajoittaa tytäripankkien sivukonttoreiden lukumäärää. Rajoitus voi koskea vain niitä tytäripankkeja, jotka on perustettu rajoituksen voimaantulon jälkeen ja joissa Venäjän kansalaisten tai pankkien osakeomistus ei ylitä 50 prosenttia. Kolmen vuoden kuluttua sopimuksen allekirjoituksesta Venäjän tulee harkita rajoitteen lieventämistä ja poistaa se viimeistään viiden vuoden kuluttua allekirjoituksesta.
- Venäjä voi asettaa tytäripankeissa oleville yksityishenkilöiden talletuksille alarajan, joka saa olla korkeintaan 55000 ECUa. Tytäripankkeja koskevat ehdot ja siirtymäajat ovat samat kuin edellisessä kohdassa.

25 Pankkipalveluja koskien tytäryrityksen tai sivukonttorin perustajayrityksen on oltava yritys, joka on pankki kotimaansa lainsäädännön mukaan, ja vastaavasti tytäryrityksellä tarkoitetaan yritystä, joka on pankki kohdemaan lainsäädännön mukaan.

Ollakseen EU-maan pankin venäläinen tytäripankki, jälkimmäisen osakepääomasta yli puolet tulee kuulua EU-maan pankille (venäläisen pankin EU:laiseksi tytäripankiksi katsotaan siis - tytäryrityksen kansallisuutta koskevan aiemmin mainitun yleisen säännön mukaisesti - venäläisen pankin tosiasiallisesti kontrolloima pankki).

26 Luettelo on sama kuin GATS-sopimuksen eräisiin pankkialan säännöksiin liittyvä lista ja siihen sisältyvät mm. talletusten vastaanottaminen ja luotonanto, rahoitus leasing, kaikki maksupalvelut, takuut, kaupankäynti mm. rahamarkkinainstrumenteilla, valuutalla, derivatiiveilla, valuuttakurssi- ja korkoinstrumenteilla sekä siirtovelkakirjoilla, osallistuminen velkakirjojen liikkeellelaskuun, operointi rahamarkkinoilla (money broking), varainhallinta, rahoitustietopalvelut sekä kaikkiin em. palveluihin liittyvät tukipalvelut.

- Venäjä voi kieltää tytäripankkeja harjoittamasta liiketoimintaa osakkeilla ja instrumenteilla, jotka ovat vaihdettavissa venäläisten osakeyhtiöiden osakkeisiin. Tytäripankkeja koskevat ehdot ovat samat kuin kahdessa edellisessä kohdassa. Rajoitus on poistettava kolmen vuoden kuluttua sopimuksen allekirjoituksesta.
- Venäjä voi kieltää tytäripankkeja harjoittamasta liiketoimintaa Venäjällä vakinaisesti asuvien (residents) kanssa. Rajoitus koskee vain niitä tytäripankkeja, jotka on perustettu 15.11.1993 jälkeen tai jotka eivät sitä ennen olleet aloittaneet liiketoimintaa Venäjällä vakinaisesti asuvien kanssa. Rajoitusta voi soveltaa vain 1.1.1996 saakka.

Venäjä on siis kumppanuussopimuksen puitteissa määrän poistaa vaiheittain suurin osa niistä rajoituksista, jotka syrjivät EU-maiden pankkeja venäläisiin pankkeihin nähden (toinen asia, jota tässä ei käsitellä, on pankkien yleisen kohtelun kehittyminen Venäjällä niiden kansalaisuudesta riippumatta). Ulkomaisessa enemmistöomistuksessa oleville pankeille asetettu kieltä harjoittaa liiketoimintaa Venäjällä vakinaisesti asuvien kanssa säädettiin varsin äkillisesti marraskuussa 1993 ja se koski alunperin myös niitä 12 ulkomaista pankkia (11 tytäripankkia ja yhtä sivukonttoria), jotka tuolloin olivat aloittaneet toimintansa Venäjällä. 10.6.1994 eli kaksi viikkoa ennen kumppanuussopimuksen allekirjoittamista kiellon piiristä vapautettiin niistä maista olevat pankit, joiden kanssa Venäjällä oli sopimus investointien suojasta. Kiellosta vapautetuista seitsemästä pankista useimmat olivat EU-maista. Myöhemmin kiellon piiristä ovat vapautuneet Venäjällä toimivat turkkilaiset pankit ja hiljattain paikalla olevat kaksi USA:laista pankkia. Ne saavat siis seurakseen viimeistään ensi vuodenvaihteessa ainakin muut siihen mennessä paikalla olevat EU-maista kotoisin olevat pankit.

Ulkomaisia tytäripankkeja koskeva oman pääoman vähimmäisvaatimus on Venäjällä puolestaan hieman alempi (5 miljoonaa US-dollaria) kuin EU:ssa yleisesti käytössä oleva raja (5 miljoonaa ECUa) eikä se käytännössä muodosta ratkaisevaa estettä tytäripankin perustamiselle. Ulkomaisten pankkien syrjintä tältä osin on Venäjän keskuspankin mukaan tarkoitus poistaa siten, että venäläisten pankkien vähimmäispääomavaatimusta korotetaan nykyisestä 1 miljoonasta ECUsta 5 miljoonaan ECUun vuoden 1999 alkuun mennessä. Nykyinen 1 miljoonan ECU:n vaatimus koskee mm. niitä venäläisiä pankkeja, joilla on oikeus suhteisiin ulkomaisten kirjeenvaihtajapankkien kanssa. Rajatun vain tiettyihin pankkitoimintoihin oikeuttavan luvan saaneille venäläisille pankeille vaatimus on neljäsosa siitä. Kotimaisten pankkien eduksi Venäjä voi enintään juhannukseen 1999 saakka ylläpitää rajoitustaan, jonka mukaan ulkomainen pankki saa avata maassa vain yhden sivukonttorin.

Hankalimmaksi ulkomaisia pankkeja ja nimenomaisesti Venäjälle pyrkiviä uusia pankkeja syrjiväksi piirteeksi voi muodostua yläraja ulkomaisen pääoman osuudelle koko Venäjän pankkisektorin pääomasta, vaikka tällä hetkellä kiintiössä on tilaa. Yläraja on edelleen sama kuin kumppanuussopimuksen allekirjoittamisen aikaan eli 12 %. Venäjällä oli tämän vuoden maaliskuussa 18 ulkomaisessa täys- tai enemmistöomistuksessa olevaa pankkia, joiden ulkomaisen pääoman osuus Venäjän pankkisektorin pääomasta oli Venäjän keskuspankin mukaan 4 %. Tähän keskuspankki ei ole laskenut sitä ulkomaista pääomaa, jolla ulkomaalaiset ovat vähemmistöosakkaina yli 150 venäläisessä liikepankissa, mikä johtunee ylärajan roolista ennen muuta ulkomaisten pankkien eikä sinänsä ulkomaisen pankkipääoman tuloa rajaavana välineenä. Toimilupaa täys- tai enemmistöomisteiselle tytäripankilleen odottaa tätä nykyä puolisen tusinaa ulkomaista pankkia. Kiinnipito ylärajasta on

nähtävästi muodostunut Venäjän viranomaisille entistä tärkeämmäksi, koska Venäjän noin 2500 liikepankkia käsittävään pankkijärjestelmään kohdistuu muutoinkin suuria ja vaikeasti ennakoitavia paineita, jotka näkyvät pankkien tappioina, sulautumisina ja lakkauttamisina. Ulkomaisen pääoman kiintiö on jäämässä yhdeksi sääntelyn välineeksi Venäjän pankkilain muutoksiin, joita koskeva luonnos on jo melko pitkään ollut parlamentin käsiteltävänä. Sikäli kun yläraja ei myöskään väljene, ulkomaisten pankkien perustamisvara Venäjällä jää riippuvaiseksi maan pankkisektorin koko pääoman kehityksestä ja sen myötä moninaisista seikoista.

EU-maiden pankkien kohtelu niiden halutessa perustaa tytäripankeja tai sivukonttoreita on ollut melko hankala kysymys myös eräissä muissa keskeisissä EU:n sopimuksissa siirtymätalousmaiden kanssa. Kun Ukraina on EU:n kanssa tekemänsä kumppanuussopimuksen puitteissa valmis antamaan kansallisen kohtelun koskien tytäryritysten ja sivukonttorien perustamista yleensä, erityispoikkeuksena tästä Ukraina voi ylläpitää joitakin rajoituksia pankkialalla viiden vuoden ajan sopimuksen allekirjoittamisesta. Eurooppa-sopimuksessaan EU:n kanssa Puola myöntää ko. kansallisen kohtelun useilla aloilla jo sopimuksen voimaanastuessa ja viisi vuotta sen jälkeen lähes kaikilla muillakin aloilla, mutta pankkien osalta Puolalla on tämä velvoite vasta 10 vuoden kuluttua sopimuksen voimaanastumisesta.

Aiemmin mainitut pääsäännöt tytäryritysten ja sivukonttorien perustamisesta ja toiminnasta kattavat useimmat **vakuutuspalvelut** (niin suoravakuutukset, jälleenvakuuttamisen kuin vakuutusten välittämisen).²⁷ Suora- ja jälleenvakuutusta harjoittavien EU-maiden tytäryritysten perustamista koskien Venäjän on määrä poistaa ulkomaista osakeomistusta koskeva 49 prosentin enimmäisraja viimeistään viiden vuoden kuluttua kumppanuussopimuksen allekirjoittamisesta.

Kansainvälisiin merikuljetuspalveluihin liittyvälle etabloitumiselle on kumppanuussopimuksessa sovittu hieman muista aloista eroava kohtelu. EU ja Venäjä myöntävät toistensa yrityksille kansallisen kohtelun tai MFN-kohtelun (näistä kahdesta investoijan kannalta paremman) koskien tytäryritysten ja sivukonttoreiden perustamista ja toimintaa silloin, kun kyseessä on laivaustoimistojen myynti- ja ostotoiminta, joka palvelee kansainvälisiä merikuljetuksia.²⁸

Muut säännöt

EU-maiden yritysten venäläiset tytäryritykset ja sivukonttorit saavat ottaa **palvelukseensa** EU-maiden kansalaisia ja venäläisten yritysten EU:laiset tytäryritykset ja sivukonttorit saavat vastaavasti ottaa palvelukseensa Venäjän kansalaisia rajatuin

27 Vakuutuspalvelut ovat samat kuin GATS-sopimuksen eräisiin vakuutusalan säännöksiin liittyvä lista. Kumppanuussopimuksen säännösten ulkopuolelle on suljettu lakisääteiseen sosiaaliturvajärjestelmään ja julkiseen eläkevakuutusjärjestelmään kuuluvat vakuutustoiminnot siltä osin, kun rahoituspalvelujen tarjoajat eivät voi kilpailla niistä.

28 Tämä kattaa myös muita kuljetusmuotoja käsittävät operaatiot, joihin sisältyy meriyhteys. Kohtelun ehtona on se, että tytäryritykset ja sivukonttorit saavat lähinnä markkinoida ja myydä merikuljetuspalveluja ja niihin liittyviä palveluja sekä ostaa ja jälleenmyydä mitä tahansa sellaisia kuljetuspalveluja ja niihin liittyviä palveluja, jotka ovat tarpeen em. muitakin kuljetusmuotoja kattavan operaation tarjoamiseksi. Nämä säännökset koskevat myös EU-maiden tai Venäjän ulkopuolelle perustettuja yhtiöitä, joita EU-maan tai Venäjän kansalainen kontrolloi ja joiden alukset on rekisteröity ao. EU-maassa tai Venäjällä.

edellytyksin. Työntekijöiden tulee ensinnäkin olla ns. avainhenkilöitä, joita ovat senioriasemassa olevat, tytäryritystä tai sivukonttoria johtavat henkilöt sekä tytäryrityksen tai sivukonttorin tietyille toimille välttämättömät erityisasiantuntijat.²⁹ Toiseksi siirrettävien työntekijöiden tulee olla vain ko. tytäryrityksen tai sivukonttorin palveluksessa. Sopimukseen on kirjattu, että yritysten etabloitumista koskeva osa ei anna EU-maiden eikä Venäjän kansalaisille muuta oikeutta saapua toistensa alueille tai oleskella siellä mm. yrityksen osakkaan, johtajan tai työntekijän ominaisuudessa eikä tytäryrityksille ja sivukonttoreille muuta oikeutta ottaa palvelukseen emomaan kansalaisia eikä niille ja emoyrityksille muuta oikeutta lähettää emomaan kansalaisia edes väliaikaisten työsopimusten perusteella.

EU ja Venäjä pyrkivät kumppanuussopimuksen mukaan välttämään toimia, jotka rajoittavat tytäryritysten ja sivukonttorien perustamista ja toimintaa enemmän kuin sopimuksen allekirjoitusajankohdan tilanne. Venäjä voi kuitenkin poiketa tästä niissä tapauksissa, joissa EU-maiden tytäryrityksiä tai sivukonttoreita kohdellaan Venäjällä paremmin kuin venäläisiä yrityksiä, siihen saakka, että tuloksena on edellisten kansallinen kohtelu. Osapuolten toimiin liittyen on sovittu samankaltaisesta **seurantajärjestelystä** kuin palvelujen kaupassa. Venäjän on määrä kolmen ensimmäisen vuoden aikana sopimuksen allekirjoittamisesta ilmoittaa EU:lle aikeistaan esittää uusia lakeja tai ottaa käyttöön uusia säännöksiä, jotka voivat rajoittaa EU-maiden tytäryritysten ja sivukonttoreiden perustamista tai toimintaa enemmän kuin allekirjoitusajankohdan kohtelu. EU voi pyytää Venäjältä laki- ja säännösluonnoksia sekä niitä koskevia konsultaatioita. Jos jotkin uudet lait tai säännökset ovat aiheuttaneet lisää rajoituksia EU-maiden tytäryritysten tai sivukonttoreiden toiminnalle Venäjällä, ne koskevat ennen niiden voimaantuloa perustettuja EU-maiden tytäryrityksiä ja sivukonttoreita vasta kolmen vuoden päästä voimaantulostaan.³⁰

Lisäksi pankki- ja vakuutuslalla EU tai Venäjä voi ottaa käyttöön toimia varovaisuussyistä, mm. suojellakseen tallettajia tai vakuutuksenottajia tai taatakseen rahoitusjärjestelmän eheyden ja vakauden. Uusien säännösten tai toimien käyttöönotosta tulee kuitenkin pidättäytyä, jos se sopimuksen allekirjoitusajankohtaan verrattuna aiheuttaisi tai lisäisi yritysten perustamisedellytyksiin liittyvää toisen osapuolen yritysten syrjintää omiin yrityksiin nähden.³¹ Tämä ei sopimuksen mukaan

29 Avainhenkilön siirtävän yrityksen pitää lisäksi olla juridinen henkilö, jolla on päätoimipaikkansa EU:ssa tai Venäjällä. Avainhenkilön siirron tulee tapahtua tilapäisenä ja sellaiseen tytäryritykseen tai sivukonttoriin, joka harjoittaa samanlaista liiketoimintaa kuin emoyritys. Avainhenkilön on myös täytynyt olla emoyrityksen palveluksessa tai sen osakkaana vähintään yhden vuoden ajan välittömästi ennen siirtoaan, mutta enemmistöosakkuutta ei tällöin lueta hyväksi.

30 Viimeistään kolmen vuoden kuluttua sopimuksen allekirjoittamisesta - ja sen jälkeen kerran vuodessa - EU ja Venäjä tarkastelevat yhteistyöneuvostossa yritysten perustamiseen ja toimintaan vaikuttavia toistensa toimia, jotka on otettu käyttöön sopimuksen allekirjoituksen jälkeen (EU tai Venäjä voi pyytää konsultaatioita, jos se katsoo toimet merkittävästi rajoittavammiksi kuin allekirjoituspäivän tilanteen). Yhteistyöneuvostossa tarkastellaan myös mahdollisuutta sitoumukseen pidättäytyä toimista, jotka olisivat rajoittavampia kuin tarkasteluajankohdan tilanne.

31 Tämä ei koske em. Venäjän pankkialan varaamista niitä, jotka antavat oikeuden asettaa alarajan yksityishenkilöiden pankkitalletuksille ja kieltää pankkien liiketoiminnan osakkeilla ja niihin vaihtokelpoisilla instrumenteilla.

estä Venäjän säännöksiä ja toimia siltä osin kuin ne vaikuttavat muiden kuin EU-maiden yritysten asemaan.

3.5 Maksut ja pääomanliikkeet

Kumppanuussopimus kattaa periaatteessa kaikki maksut ja pääomanliikkeet, ja osa säännöksistä sisältää konkreettisia velvoitteita. Kaikkien juoksevien maksujen ja pääomanliikkeiden sekä maksumenetelmien osalta on vahvistettu MFN-periaate. Muut sitovat velvoitteet koskevat juoksevia maksuja ja suoriin investointeihin liittyviä pääomanliikkeitä.

EU ja Venäjä ovat vahvistaneet sallivansa kaikki vaihdettavissa valuutoissa tapahtuvat keskinäiset **juoksevat maksut**, jotka liittyvät tavaroiden, palvelujen ja henkilöiden liikkumiseen kumppanuussopimuksen mukaisesti. Tämä kattaa siten esimerkiksi maksut, jotka liittyvät edellä kuvattuun tytäryritysten ja sivukonttoreiden toiminnan edellyttämään avainhenkilöiden liikkumiseen. Velvoite ei sen sijaan kata järjestelyjä, jotka todellisuudessa merkitsevät juoksevien maksujen ja pääomanliikkeiden yhdistelmää, kuten maksujen lykkäystä tai ennakkomaksuja, jotka on tehty osapuolten lainsäädännön kiertämiseksi. Venäjä voi myös soveltaa määräystä suorittaa maksut niiden pankkien kautta, jotka ovat saaneet Venäjän keskuspankilta luvan maksuihin vaihdettavissa valuutoissa. Tämä varaus ei ole kovinkaan rajoittava, sillä valuuttalupa on noin 800 venäläisellä liikepankilla.

EU ja Venäjä takaavat toisilleen **suorien investointien** muodossa tapahtuvien pääomanliikkeiden vapauden, kun investoinnit on tehty kumppanuussopimuksen mukaisesti. Samoin taataan tehtyjen investointien siirto takaisin ulkomaille, ml. korvaukset esimerkiksi takavarikoinnista ja kansallistamisesta, sekä investoinneista koituneiden voittojen siirto.³² Tämän kohtelun saadakseen suoran investoinnin tulee tähdätä pitkäaikaisten taloussuhteiden luomiseen kohdeyrityksen kanssa, esimerkiksi antaa mahdollisuus vaikuttaa efektiivisesti yrityksen johtamiseen. Suora investointi kattaa tässä tarkoituksessa perustetut ja hankitut täysin omistetut yritykset ja niiden laajennukset, osakkuudet sekä vähintään viideksi vuodeksi myönnettyt luotot.

Lisäksi EU ja Venäjä sitoutuvat siihen, että viiden vuoden kuluttua sopimuksen voimaantulosta ne eivät enää ota käyttöön keskinäisiä juoksevia maksuja ja pääomanliikkeitä koskevia uusia rajoituksia eivätkä tiukenna olemassaolevia ehtoja. Ennen sitä käytetyt toimet eivät saa rikkoa juoksevien maksujen ja pääomanliikkeiden MFN-periaatetta eivätkä vaikuttaa sovittuun suoriin investointeihin liittyvien pääomanliikkeiden vapauteen. Viiden vuoden jälkeen voidaan turvautua pääomanliikkeitä koskeviin välttämättömiin, enintään kuuden kuukauden pituisiin suojatoimiin, mikäli pääomanliikkeet ovat poikkeuksellisissa oloissa aiheuttamassa vakavia vaikeuksia valuuttakurssi- tai rahapolitiikan toteuttamiselle. Nämä toimet eivät saa vaikuttaa juoksevien maksujen ja suoriin investointeihin liittyvien pääomanliikkeiden vapauteen. Lyhyiden ja keskipitkien rahoitusluottojen osalta on erikseen sovittu, että siihen saakka kun ruplasta tulee täysin vaihdettava (IMF:n VIII Artiklan tarkoittamalla tavalla), Venäjä voi soveltaa näiden luottojen ottamiseen ja myöntämiseen liittyviä

32 Venäjä voi kuitenkin soveltaa rajoituksia Venäjällä vakinaisesti asuvien (residents) suoriin investointeihin ulkomaille. Rajoituksen ylläpitämisestä on määrä pitää konsultaatiot viisi vuotta kumppanuussopimuksen voimaantulosta.

valuuttarajoituksia. Venäjän on sovellettava rajoituksia syrjimättömällä tavalla ja viipymättä ilmoitettava rajoituksista yhteistyöneuvostolle.

Kumppanuussopimukseen EU ja Venäjä ovat lisäksi kirjanneet pyrkivänsä vapauttamaan myös muita pääomanliikkeitä, erityisesti niitä, jotka liittyvät portfolioinvestointeihin, kaupallisiin luottoihin sekä EU:ssa vakinaisesti asuvien Venäjällä vakinaisesti asuville myöntämiin rahoitusluottoihin. Yhteistyöneuvoston on määrä tehdä tätä koskevia suosituksia viiden ensimmäisen vuoden aikana sopimuksen voimaantulosta.

Kaiken kaikkiaan kumppanuussopimuksen maksuja ja pääomanliikkeitä koskevat säännökset ovat olennaisilta osiltaan samat kuin EU:n Eurooppa-sopimuksissa, ts. juoksevien maksujen ohella vapaus rajoitteista koskee suorien investointien pääomanliikkeitä ja muut pääomanliikkeet jäävät siirtymätalouksissa vakiintunutta maksutaseen vapauttamisjärjestystä noudattaen säänneltyiksi ja herkimmiltä osiltaan (lyhyet ja keskipitkät pääomanliikkeet) riippuvaisiksi siirtymätalousmaiden IMF-sitoumuksista.

Myös juokseviin maksuihin liittyvä Venäjän varauma, joka koskee maksulykäyksiä ja ennakkomaksuja, perustuu pääomapaon valvonnan tosiasiallisiin heikkouksiin Venäjällä sekä viennin että tuonnin yhteydessä. Venäjän viranomaisten seurannassa tuontitoimitusten on ennakkomaksujen yhteydessä varsin usein todettu jäävän kokonaan toteutumatta. Viennissä ongelma on hallituksen teettämän seurannan mukaan niin ikään vakava, joskin lievenemään päin: Seurannan mukaan vientituloista jäi kotiuttamatta 25-30 % vuonna 1993 ja osapuilleen 10 % vuonna 1994. Toisin kuin Eurooppa-sopimuksissa ja Ukrainan kumppanuussopimuksessa, Venäjän kumppanuussopimuksessa onkin yhdeksi yhteistyön kohteeksi määritelty pääomanliikkeiden ja maksujen tehokkaan valvontajärjestelmän luominen Venäjälle, minkä on määrä perustua mm. säännölliseen tietojen vaihtoon.

3.6 Kilpailu ja valtiontuki sekä henkisen omaisuuden suoja

Kumppanuussopimukseen on yleiseksi tavoitteeksi kirjattu sekä yritysten toiminnan että valtion sekaantumisen aiheuttamien kilpailunrajoitusten korjaaminen ja poistaminen, jos rajoitukset voivat vaikuttaa haitallisesti EU:n ja Venäjän väliseen kauppaan. **Yritysten aiheuttamien kilpailunrajoitusten** osalta EU ja Venäjä ovat yleisesti ja lyhyesti vain sopineet takaavansa sen, että niillä on asiaa koskevat lait ja niitä pannaan täytäntöön. Tämä heijastanee sitä, että EU:ssa ei tässä vaiheessa ole sen suurempaa tarvetta eikä mahdollisuuksia ryhtyä arvioimaan Venäjän kilpailulainsäädännön riittävyyttä ja sen täytäntöönpanon toimivuutta EU:n ja Venäjän kaupan kannalta.

Venäjällä kilpailuviranomaisena on antimonopolikomitea, joka on perustettu kesällä 1990. Komitean mukaan sen alueelliset kilpailuelimet käsittelevät vuonna 1994 noin 10000 potentiaalista kilpailunrajoitustapausta, joista 1000 tapauksessa kilpailunrajoitukset poistuivat vapaaehtoisesti, 2000 johti joko kanteeseen tai määräykseen kilpailunrajoitusten poistamisesta ja 4000 tapauksessa annettiin hyväksyntä yritysten sulautumiselle, lopettamiselle tai osakkuuden hankinnalle. Komitea on hiljattain tehnyt ensimmäisen laajamittaisen selvityksensä kilpailutilanteesta talouden eri aloilla ja mm. arvioinut yli kolmasosan kaikista aloista olevan voimakkaasti keskittyneitä.

Luonteeltaan kaupallisten **valtion monopoli**en toiminnassa EU ja Venäjä ovat kumppanuussopimuksen mukaan valmiita takaamaan kolmannesta sopimuksen voimaantuloa seuraavasta vuodesta alkaen sen, että EU-maiden ja Venäjän yrityksiä ja kansalaisia ei syrjitä tavaroiden hankinta- ja markkinointiedellytysten suhteen. Saman määräajan jälkeen julkisia yrityksiä ja EU-mailta tai Venäjältä yksinoikeudet saaneita yrityksiä koskien ei määrätä tai ylläpidetä mitään toimia, jotka vääristäisivät keskinäistä kauppaa siinä määrin, että se on vastoin osapuolten intressejä.³³

Valtion monopoliksi säädettyjen alojen osalta tilanne Venäjällä on osin vielä muovautumassa. Melko tuoreen presidentin asetuksen ja parlamentissa olevan lakiluonnoksen mukaan valtion sääntely kohdistuu ns. luonnollisiin monopoleihin, joiksi on nimetty eräät energiahyödykkeet ja kuljetusalat, mm. öljyn ja kaasun putkikuljetukset ja satamien palvelut. Asetuksessa luonnollisten monopoli

en on toisaalta määriteltäviä olevan sellaisia organisaatioita, joiden tuottamiin tai myymiin tuotteisiin kohdistuva kysynnän tyydyttäminen on tehokasta kilpailun puuttuessa teknologisista syistä tai joiden tuotteiden kysyntä on hintojen muuttuessa vakaata kun tuotteilla ei ole täydellisiä korvikkeita. Nämä laveahkot kriteerit eivät kuitenkaan näyttäisi laajemmin johtavan valtion monopolin säätämiseen uusille aloille, sillä osana IMF:n ja Venäjän vastikään tekemää valmiusluotto-ohjelmaa on sovittu federaatiotason hintavalvonnan Venäjällä koskevan lähinnä vain perusergiahyödykkeitä ja kuljetuspalveluja. Parlamentissa on kylläkin valmisteltu lakiluonnosta, jolla valtion vientimonopoli palautettaisiin sellaisille tuotteille kuten raakaöljy ja öljytuotteet, useat metallit, puu ja lannoitteet. Vientimonopoli

en palauttaminen nousisi kuitenkin toteutuessaan varsinkin öljyn osalta IMF:n ja Venäjän keskustelun-aiheeksi valmiusluottosopimuksen puitteissa.

Valtiontuen osalta EU ja Venäjä pidättäytyvät kumppanuussopimuksen mukaan myöntämästä vientitukea, joka suosii tiettyjä yrityksiä tai tuotantoa (pl. alkutuotteiden tuotanto³⁴). Sama säännös sisältyy myös kumppanuussopimuksen väliaikaisopimukseen. Suoranaisen vientituen käyttö Venäjällä on tietyvästi vähäistä. Venäjän federaation tämän vuoden budjettiin sisältyy eräitä menoeriä, joita hallitus voi käyttää lyhytaikaisten luottojen myöntämiseksi teollisuustuotteiden vientiä varten. Luottojen korko on puolet keskuspankin diskonttokorosta.

Kolmannesta sopimuksen voimaantuloa seuraavasta vuodesta alkaen EU:n ja Venäjän on määrä asettaa tiukat säännöt muulle kilpailua vääristävälle valtiontuelle, joka vaikuttaa haitallisesti keskinäiseen kauppaan, sekä kieltää tietyt myöhemmin määriteltävät tukimuodot. Kuitenkin tätä ennen on toisen pyynnöstä annettava tietoa tukijärjestelmistä tai yksittäisistä valtiontukitapauksista. Toisaalta ehtoja valtiontuen käytölle on lievennetty Venäjän rakennesopeutusongelmiin liittyen: Viiden vuoden aikana sopimuksen voimaantulosta Venäjä voi toteuttaa toimia, jotka eivät ole sopusoinnussa muuta tukea kuin vientitukea koskevien tulevien säännösten kanssa, sellaisilla sektoreilla, jotka läpikäyvät uudelleenjärjestelyjä (restructuring, strukturnaja perestroika) tai ovat vakavissa vaikeuksissa, erityisesti jos tästä aiheutuu

33 Kummassakin tapauksessa kolmen vuoden määräaika voidaan jatkaa yhteisellä sopimuksella. Pyyntöä yhteistyökomiteassa voidaan käydä konsultaatioita kilpailunrajoituksista ja -vääristymistä sekä kilpailusäännösten toimeenpanosta.

34 Alkutuotteilla tarkoitetaan samaa kuin GATT-sopimuksessa eli maa-, metsä- ja kalataloustuotteita lähinnä niiden luonnollisissa muodossa.

vakavia sosiaalisia ongelmia, tai joiden markkinaosuus Venäjällä on voimakkaasti vähenemässä tai jotka ovat vasta syntyviä aloja Venäjällä.

Valtiontukisäännökset koskettavat hyvin läheisesti entisten suunnitelmatalousmaiden taloudenpitoa, joka aiemmin perustui olennaisesti siihen, että täystyöllisyyttä ja yritysten toimintaa ylläpidettiin budjettivaroin. Tässä mielessä valtion ja yritysten talous olivat yhtä ja samaa. Tilannetta on melko lailla purkanut se, että valtion tuen aiheuttama yritysten ns. pehmeä budjettirajoite siihen liittyvine yrityskäyttämisen vääristymineen on siirtymätalousmaissa tunnustettu talousuudistusten yhdeksi perusongelmaksi. Niin Venäjällä kuin muissakin siirtymätalousmaissa budjettitulojen keruuongelmat ja budjetin tasapainottaminen taloutta vakautettaessa ovat lisäksi pakottaneet muiden budjettimenojen ohella myös valtiontuen karsintaan ja ehkäisseet laajempien valtiontukiohjelmien pystyttämistä. Toisaalta talouden siirtymävaiheen paineet ovat omiaan aiheuttamaan valtiontuen käyttöä lyhytjänteisellä ja ennalta suunnittelemattomalla pohjalla.

Tuottajille kohdistetusta valtiontuesta merkittävin osa Venäjällä ovat hiiliteollisuudelle valtion budjetista maksettavat tukiaiset. Niiden osuus budjetin kokonaismenoista on tänä vuonna 3 % ja BKT:sta 0.5 %. Venäjällä ollaan hyvin tietoisia tarpeesta karsia hiiliteollisuuden saamaa tukea, joka on suuruudeltaan lähes budjetin koulutusmenojen veroinen erä ja yli 1.5-kertainen erä verrattuna budjetin terveydenhoitomeneihin. Yhtä lailla Venäjällä on koettu paineet ylläpitää tukea melko taajaan lakkoilevalle hiiliteollisuudelle. Hiilen kauppaa koskevat kumppanuussopimuksessa vain tavarakaupan säännökset eivätkä esimerkiksi valtiontukisäännökset, joten tarvittaessa alan valtiontukikysymykset käsitellään EU:n ja Venäjän välillä muissa puitteissa.

EU:n omien säännösten ja niihin kytkeytyvien Eurooppa-sopimusten valossa EU:n ja Venäjän väliset valtiontukisäännökset ja niiden soveltaminen tulevat nähtävästi sisältämään erinäisiä ehtoja, hienonnuksia ja muita yksityiskohtia. Kun kumppanuussopimuksen puitteissa säännökset teollisuuden valtiontuelle muodostetaan vasta runsaan kolmen tai neljän vuoden kuluttua, jää nähtäväksi, missä määrin Venäjä omaehtoisesti sopeuttaa eräitä nykyisiä valtiontukitoimiaan ja missä määrin asiaa jää EU:n ja Venäjän keskusteltavaksi tulevien säännösten aikakaudella.

Hiiliteollisuuden ohella Venäjällä tuetaan paljon esimerkiksi asuntorakentamista (lähes 8 % federaation budjettimenoista tänä vuonna), mutta tiedot teollisuustuottajille kohdennettavista tukimuodoista ovat melko hajanaisia eikä niiden saama tuki ole hiiliteollisuuden saamaan tukeen verrattuna välttämättä kovin mittavaa. Toisaalta erinäisiä tukimuotoja on jatkuvasti käytössä ja suunnitteilla. Venäjän federaation investointiohjelman menot ovat 5 % federaation budjetin kokonaismenoista tänä vuonna ja niillä on tarkoitus osallistua valtaosin yksityisten yritysten rahoittamiin investointeihin. Valtion osallistumisen on tarkoitus tapahtua osin markkinaehdoin (yrityksille myönnettävien markkinakorkoisten lainojen muodossa) ja osin väljemmin ehdoin (valtion osakeomistuksena valituissa yrityksissä). Venäjän federaation budjettiin on tänä vuonna varattu rahaa myös suorien tukiaisten maksamiseksi mm. metsäteollisuudelle. Budjettivaroja on lisäksi määrää käyttää myönnettäessä lyhytaikaisia ja matalakorkoisia lainoja metsä- ja TEVA-teollisuudelle sekä uudelleenjärjestelyjä (strukturnaja perestroika) tekeville yrityksille, ja eräiden alojen tehtaille valtio on tänä vuonna myöntänyt korottomia lainoja. Tällaisten toimien ohella valikoivat verohelpotukset ja valtion sitoumukset eräiden tehtaiden tuotannon ostamisesta ovat asioita, jotka aikanaan voivat tulla EU:n ja Venäjän keskustelun kohteeksi.

Ennen kuin asioita ruvetaan puimaan kauppapolitiikan areenoilla, Venäjän kanssa harjoitettava dialogi valtiontukipolitiikasta jää paljolti IMF:n osaksi. IMF:n ja Venäjän valmiusluottojärjestelyyn liittyen Venäjä on luvannut rajata valtiontukipolitiikkaansa siten, että vuonna 1995 valtio ei myönnä normaalia matalakorkoisempia luottoja yli sen mitä sisältyy hyväksytyyn budjettiin, ei salli yrityksille antamiensa luottojen takaisinmaksun lykkäyksiä (lukuun ottamatta eräitä vuonna 1992-94 maatalous-teolliselle kompleksille ja pohjoisten alueiden huollon turvaamiseksi myönnettyjä luottoja) sekä pidättäytyy antamasta luottoja yritysten välisten maksurästien selvittämiseksi. Vuonna 1996 valtion on määrä olla kokonaan antamatta luottoja markkinakorkoa alemmalla korolla. Hyvänä alkuna nämä lupaukset lienevät ymmärrettävissä siten, että ne koskevat Venäjän keskushallinnon politiikkaa ja toimia mutta eivät välttämättä alueellisia ja paikallisia viranomaisia, joiden hoidossa olevien budjettien menot ovat suuruudeltaan noin 80 prosenttia federaation budjettimenoista.

EU:n ja Venäjän kumppanuussopimus sisältää myös säännöksiä **henkisen omaisuuden suojasta**. Henkisen omaisuuden on kumppanuussopimuksessa määritelty tarkoittavan erityisesti mm. tekijänoikeuksia (ml. tietokoneohjelmien tekijänoikeudet), patenteja, malleja sekä tavara- ja palvelumerkkejä. Suojan parantamiseksi Venäjä soveltaa kumppanuussopimuksen voimaantumisesta lähtien EU:n yrityksiä ja kansalaisia kohtaan samaa kohtelua kuin mitä tahansa kolmatta maata kohtaan kahdenvälisten sopimusten puitteissa. Tämä ei kuitenkaan koske etuja, jotka Venäjä on myöntänyt kolmannelle maalle vastavuoroisuusperusteella tai entisen Neuvostoliiton muodostaneille maille. Viimeistään viiden vuoden kuluttua sopimuksen voimaantulosta Venäjä antaa samantasoisien henkisen omaisuuden suojan kuin EU:ssa, ml. oikeuksien täytäntöönpano, sekä liittyy niihin kansainvälisiin sopimuksiin, joihin EU-maat ovat liittyneet tai joita ne tosiasiallisesti soveltavat.³⁵

35 Kumppanuussopimuksen väliaikaissopimuksessa Venäjä on vahvistanut liittyvänsä eräisiin kansainvälisiin sopimuksiin väliaikaissopimuksen tullessa voimaan.

Henkisen omaisuuden suojaa koskevien säännösten toteutumista EU ja Venäjä ovat sopineet tarkastelevansa yhteistyöneuvostossa säännöllisesti. Kaupankäynnin olosuhteisiin vaikuttavien ongelmien ilmetessä pidetään pyynnöstä konsultaatiot.

4 Yhteenveto EU:n ja Venäjän kumppanuussopimuksen ja Eurooppa-sopimusten keskeisestä sisällöstä

Yhteenveto EU:n ja Venäjän kumppanuussopimuksen keskeisestä sisällöstä, siltä osin kun se koskee EU:n ja Venäjän keskinäistä taloudellista integroitumista, on koottu taulukkoon 1. Vertailun vuoksi taulukossa on esitetty myös EU:n Eurooppa-sopimusten sisältö samaan tapaan (Eurooppa-sopimuksia edustamassa on käytetty EU:n ja Puolan sopimusta).

Merkittävin konkreettinen ero näiden kahden sopimuksen välillä koskee tavarakauppaa. Kumppanuussopimus vahvistaa EU:n ja Venäjän suhteet kaupan peruskysymysten osalta GATT-sopimuksen tasoisiksi, mutta ei puutu EU:ssa herkiksi koettujen alojen tuontikiintiöihin. Toisaalta sopimus luo kehikon, jonka puitteissa EU ja Venäjä voivat käsitellä tavarakaupan kysymyksiä myös WTO-areenojen ulkopuolella. Eurooppa-sopimukset puolestaan luovat EU:n ja kunkin ao. partnerimaan välille vapaakauppa-alueet, jonka osana kaupalliset myönnytykset kattavat molemmin puolin myös tekstiilit, teräksen ja hiilen sekä useita maataloustuotteita.

Palvelujen kaupassa kumppanuussopimus ulottuu siihen saakka, että EU:n ja Venäjän suhteet vahvistetaan tietyillä palvelualoilla niin ikään MFN-kohtelun tasoisiksi eli GATS-sopimuksen yhden perussäännön mukaisiksi. Palvelujen tarjoajille sallitaan EU:n ja Venäjän välillä rajattu tilapäinen liikkuminen rajojen yli. Eurooppa-sopimuksissa palvelujen kaupan vapauttaminen on kirjattu vain evoluutiotavoitteeksi kaiketi siksi, että solmittaessa Eurooppa-sopimuksia joulukuussa 1991 ja alkukevällä 1993 palvelujen kaupan velvoitteiden täsmentäminen koettiin ainakin EU:n partnerimaissa liian aikaiseksi GATS-sopimusneuvottelujen ollessa kesken. EU:n ja sen lähes kaikkien Eurooppa-sopimuspartnereiden välistä palvelujen kauppaa sääteleekin ennen muuta GATS-sopimus.

Tytäryritysten ja sivukonttoreiden perustamista tullaan kumppanuussopimuksen puitteissa kohtelemaan MFN-periaatteen mukaisesti lukuun ottamatta EU-maiden pankkien tytä pankkeja, joiden perustaminen Venäjällä saa kansallisen kohtelun. Pankkialaan liittyy kuitenkin eräitä Venäjän varaumia. Varaumista yksi, joka koskee ylärajaa ulkomaisen pääoman osuudelle Venäjän pankkisektorilla, voi jatkossa pysäyttää ulkomaisten pankkien perustamisen Venäjälle. Eurooppa-sopimukset saavat aikaan avoimemman kohtelun eli tytäryritysten ja sivukonttoreiden kansallisen kohtelun sekä niiden perustamista että toimintaa koskien. Tämä tapahtuu sillä tavoin asymmetrisesti, että itäisen Euroopan siirtymätalousmailla on alakohtaisia siirtymäkausia mm. koskien pankkialaa. Kumppanuussopimuksessa ja Eurooppa-sopimuksissa sallitaan tytäryritysten ja sivukonttoreiden ottaa tietyin ehdoin palvelukseensa emoyrityksen kotimaan kansalaisia ns. avainhenkilöinä, joita ovat tytäryrityksiä tai sivukonttoreita johtavat henkilöt tai välttämättömät erityisasiantuntijat.

Juoksevia maksuja ja pääomanliikkeitä koskevat kohdat näissä kahdessa sopimuksessa eivät sisällä oleellisia eroja. Kummassakin sopimuksessa säännökset on sovitettu niihin puitteisiin, jotka muodostuvat siirtymätalousmaiden talousuudistusten osana toteutetusta valuutan vaihdettavuudesta vaihtotaseen transaktioiden osalta sekä suoriin investointeihin liittyvien tärkeimpien pääomanliikkeiden vapauttamisesta ulkomaisen pääoman saamiseksi partnerimaahan. Muiden pääomanliikkeiden osalta kummatkaan sopimukset eivät sisällä mitään sitoumuksia aikataulun suhteen.

Kilpailu- ja valtiontukisäännökset määrittävät kumppanuussopimuksen puitteissa valtaosin vasta myöhemmin, joskin lainsäädäntöyhteistyön on määrä vähitellen johtaa Venäjän lakien yhteen sopivuuteen EU:n lainsäädännön kanssa. Eurooppa-sopimuksissa jatkotyöskentelyä kilpailupolitiikan alueella on paalutettu selvemmin. Niissä on kirjattu, paitsi tavoite harmonisoida lainsäädäntöä, myös kytkeä EU:n kilpailuregiimin perussäännöksiin sekä tunnustettu itäisen Euroopan maiden tavoite tulla EU:n täysjäseniksi, josta seuraa tarve sopeuttaa itäisen Euroopan siirtymätalousmaiden kilpailupolitiikka ajan mittaan EU:n politiikkaa vastaaviksi.

Tärkeä periaatteellinen ero kumppanuus- ja Eurooppa-sopimusten välillä koskee työvoiman liikkumista, jonka vapautuminen on Eurooppa-sopimusten mukaan mahdollista tulevaisuudessa. Kumppanuussopimuksessa työvoiman liikkuvuutta ei ole mainittu.

Taulukko 1.

**EU:n ja Venäjän kumppanuussopimuksen
ja Eurooppa-sopimusten pääsisältö**

Kumppanuussopimus

Eurooppa-sopimukset
(EU:n ja Puolan sopimus)

Tavarakauppa

<p>Kattaa useimmat teollisuustuotteet. *) MFN-kohtelu koskien mm. tulleja. Lisäksi eräitä GATT-sopimuksen perussäännöksiä tai vastaavia sääntöjä, mm. kansallinen kohtelu sisäisessä verotuksessa. Tuonti on molemmin puolin vapaata määrärajoituksista. *)</p> <p>*) Tekstiilien, teräksen, hiilen ja ydinmateriaalien tuonnista EU:hun on erilliset kiintiösopimukset.</p>	<p>Teollisuustuotteiden vapaakauppa, jonka aikaansaamiseksi ennen kaikkea tullit ja kaupan määrärajoitukset poistetaan suurelta osin heti ja muilta osin viimeistään vuosituhannen vaihteen tienoilla. Maataloussektorilla lukuisia tuotteita koskevia tulli- ja tuontimääräyönnytyksiä.</p>
--	--

Palvelujen kauppa

<p>MFN-kohtelu nimetyillä palvelualoilla, joilla palvelujen tarjoajille sallitaan tilapäinen liikkumisen rajan yli. #)</p>	<p>Tavoitteena vapauttaa palvelujen tarjoaminen asteittain salli- malla palvelujen tarjoajille tilapäinen liikkuminen rajan yli.#)</p> <p>EU ja sen lähes kaikki Eurooppa-sopimuspartnerit ovat kuitenkin osapuolina GATS-sopimuksessa, jonka pääperiaatteina ovat MFN-kohtelu ja mahdollisuuksien mukaan kansallinen kohtelu.</p>
--	--

#) Eräistä liikennepalveluista, lähinnä merikuljetuksista, on erilliset säännökset.

Yritysten perustaminen ja toiminta

<p>Tytäryritysten ja sivukonttoreiden perustaminen: MFN-kohtelu. EU-maiden pankkien tytärankeille Venäjällä kansallinen kohtelu, mutta Venäjällä varauksia.</p> <p>Perustettujen yritysten toiminta: - Tytäryritykset: kansallinen kohtelu (tai MFN-kohtelu, jos parempi). EU:lla ja Venäjällä alakohdaisia varauksia ja Venäjällä lisäksi em. pankkialan varauksia. - Sivukonttorit: MFN-kohtelu. Yllä olevat säännöt eivät koske eräitä kuljetuspalveluja, laivauspalveluista erilliset säännökset.</p>	<p>Tytäryritysten ja sivukonttoreiden perustaminen: kansallinen kohtelu - EU:ssa sopimuksen voimaantullessa - Puolassa useilla aloilla sopimuksen voimaantullessa, siitä viimeistään 5 vuoden kuluttua nimetyillä aloilla ja viimeistään 10 vuoden kuluttua lähes kaikilla muilla aloilla, mm. pankkialalla ☺)</p> <p>Perustettujen tytäryritysten ja sivukonttoreiden toiminta: kansallinen kohtelu sopimuksen voimaantullessa ☺), Puolalla kuitenkin joissakin tapauksissa 5 vuotta aikaa muuttaa lakeja.</p> <p>☺) Muutama alakohtainen varaus. Yllä olevat säännöt eivät koske eräitä kuljetuspalveluja.</p>
---	--

Työvoiman liikkuvuus

Ei mainintaa	Keinoja työvoiman liikkuvuuden parantamiseksi tutkitaan 5-10 vuoden kuluessa sopimuksen voimaantulmisesta.
--------------	--

Juoksevat maksut ja pääomanliikkeet

<p>Juoksevat maksut vapaat liittyen sopimuksen mukaiseen tavaroiden, palvelujen ja henkilöiden liikkumiseen. Suorat investoinnit, investointien ja voittojen siirto vapaat. Venäjä voi kuitenkin rajoittaa venäläisten suoria investointeja ulkomaille. Pääomanliikkeiden MFN-kohtelu, tavoitteena niiden vapauttaminen.</p>	<p>Juoksevat maksut vapaat liittyen sopimuksen mukaiseen tavaroiden, palvelujen ja henkilöiden liikkumiseen. Suorat investoinnit, investointien ja voittojen siirto vapaat.</p> <p>Pääomanliikkeitä määrä parantaa 1-5 vuoden kuluttua sopimuksen voimaantulmisesta ja 5-10 vuoden kuluttua määrä tutkia EU:n säännösten soveltamista kokonaisuudessaan.</p>
--	--

5 Kumppanuussopimuksen soveltamisesta ja jatkokehityksestä

Vaikka EU:n ja Venäjän kumppanuussopimus luonnollisesti tukee Venäjän talousuudistusta, se on luonteeltaan ennen muuta integraatiosopimus. Tämä seikka on omiaan johtamaan sopimusosapuolten erinäisten järjestelmäpiirteiden käsittelyyn, koska kauppa- ja integraatiopolitiikan käytännön tehtävänä on huolehtia mistä tahansa välittömistä kauppaeduista sekä sopimusjärjestelmien toimivuudesta ja uskottavuudesta. Kumppanuussopimuksen soveltaminen käytännössä voi muodostua työlääksi tehtäväksi. Tämä ei johdu niinkään siitä, että sopimus olisi millään tavoin mittavampi säännösvyvyhti kuin esimerkiksi EU:n Eurooppa-sopimukset, vaan siitä, että Venäjän järjestelmämuutoksen piirteet paikallisine ulottuvuuksineen muodostavat mutkikkaamman, läpinäkymättömämmän ja pitkäaikaisemmän prosessin kuin itäisen Euroopan siirtymätalouksissa. Ainakin seuraavat neljä näkökohtaa tähänastisista eurooppalaisten markkina- ja siirtymätalousmaiden keskinäisistä integraatiokemuksista on hyvä muistaa.

Vaikka talouden ja ulkomaankaupan uudistukset ovat itäisen Euroopan maissa edenneet nopeammin ja monin osin selkeämmin kuin Venäjällä, Eurooppa-sopimusten sekä EFTA-maiden ja itäisen Euroopan maiden välisten vapaakauppasopimusten säännösten soveltaminen on eräiden kaupan perusesteidenkin osalta tuonut siirtymätalousmaiden järjestelmästä esiin puutteita, jotka periytyvät aiemmasta tai aiheutuvat vajavaisista uudistustoimenpiteistä. Toiseksi muutokset itäisen Euroopan siirtymätalouksissa ovat johtaneet sellaisiin tilanteisiin - kuten maksutaseongelmiin sekä haluun suojata joitakin vanhoja horjuvia aloja ja tuottajia tuonnilta, tukea nuoria aloja tai houkutellessa tietyille alalle ulkomaisia investointeja - joihin viitaten ne ovat ottaneet käyttöön joko avoimia tai peiteltyjä suojatoimenpiteitä. Kolmanneksi myös EU- ja EFTA-maissa on melko pian itävapaakauppasopimusten voimaantultua turvaututtu suojatoimiin yksittäisillä aloilla, ei ainoastaan polkumyyntisistä, vaan myös kotimaisten markkinahäiriöiden perusteella. Neljänneksi Eurooppa-sopimukset sekä myös kumppanuussopimus kattavat eräitä politiikka-alueita, kuten kilpailu- ja valtiontukipolitiikan, joilla säännösten toimeenpano on väistämättä vaikeata, sillä toimeenpanon kehittäminen on osoittautunut läntisessä Euroopassakin monimutkaiseksi ja aikaa vaativaksi.

Lisäksi asioiden käsittely EU:n ja Venäjän laajentuvassa kommunikaatioverkostossa ja yhteiselimissä tulee tuskin rajautumaan kapeasti vain kumppanuussopimuksen sitovimpiin velvoitteisiin, jos kaupassa ilmenee olennaisia pulmia. Vaikka nykyinen vuonna 1989 solmittu kauppasopimus on monin osin hyvin yleinen, EU on sopimukseen liittyvissä kokouksissaan Venäjän kanssa esimerkiksi ottanut esille liiallisiksi katsomansa tuotteiden testaus- ja sertifiointivaatimukset Venäjällä.

Mikäli EU:n ja Venäjän kumppanuussopimuksen toimivuudesta aiotaan huolehtia, tämä luonnollisesti edellyttää asiantuntijaresursseja siinä missä monien muidenkin integraatiosopimusten soveltaminen. Tältä kannalta hyöty kuulumisesta EU:n koneiston ja painoarvon piiriin on Suomelle ilmeinen verrattuna siihen tilanteeseen, että Suomi EU:n ulkopuolella osallistuisi kaikkien niiden kaupan vaikuttavien ilmiöiden käsittelyyn, joita tulee eteen Venäjän ja muiden IVY-maiden, Baltian maiden sekä itäisen Euroopan siirtymätalousmaiden kanssa.

Kumppanuutensa jatkoa ajatellen EU ja Venäjä ovat kirjanneet kumppanuussopimukseen, että yhtenä kumppanuuden kaikkein keskeisimmistä tavoitteista on

aikaansaada edellytykset luoda tulevaisuudessa EU:n ja Venäjän välinen tavaroiden vapaakauppa-alue sekä edellytykset vapaalle yritysten perustamiselle, palvelujen kaupalle ja pääomanliikkeille. Tavoitetta on täsmennetty siten, että EU ja Venäjä tulevat vuonna **1998 tutkimaan, onko vapaakauppaneuvotteluille** tuolloin olemassa edellytyksiä. Vapaakauppaan johtavan evoluution sekä tutkinta-ajankohdan mainitseminen kumppanuussopimuksessa juontuvat nimenomaan Venäjän osoittamasta halusta edetä vapaakauppaan EU:n kanssa mahdollisimman pian.

Taloudellisen integraation kehitystä EU:n ja Venäjän välillä raamittaa osapuolten omien edellytysten ohella se, mihin tahtiin EU etenee itäisen Euroopan maiden kanssa, joilla on EU:n liitännäisjäsenen asema ja tunnustettu tavoite tulla EU:n täysjäseniksi. Ajatellen yritysten perustamisen, palvelujen kaupan ja pääomanliikkeiden vapautta EU:n ja Venäjän välillä on syytä muistaa, että näitä kolmea vapautta on Eurooppa-sopimusten puitteissa tarkoitus tarkastella ja kehittää mahdollisuuksien mukaan pitkällekin mutta joko ilman aikataivoitteita tai kymmenen vuoden pituisten siirtymäkausien aikana (jotka Eurooppa-sopimuksissa päättyvät vuosina 2002-2005) sekä ilman sitovia velvoitteita niiden kehittämistä.

Sen sijaan Eurooppa-sopimukset johtavat sitovasti tavaroiden vapaakauppaan kaikkien tärkeimpien itäisen Euroopan maiden kanssa ja Baltian maiden kanssa, ja kauppa näiden maiden kanssa on jo suurimmaksi osaksi vapautunut näkyvimmistä rajoitteista kuten tulleista ja määrärajoituksista. Näin ollen keskinäisen vapaakauppa-alueen luomiseksi EU ja Venäjä joutuvat pikemmin tutkimaan omia edellytyksiään kuten markkinatalouden perusrakenteiden olemassaoloa Venäjällä sekä eräitä kauppapolitiikkansa peruseikkoja.

Useiden muiden vapaakauppahankkeiden tapaan EU:n ja Venäjän vapaakauppa-keskusteluissa joidenkin tuontitullien poistamiseen liittyviä yksityiskohtia tultaneen käsittelemään tarkoin. Sikäli kun Venäjällä tuonnin rakenteella painotettu tullien keskiarvo ei tällä hetkellä valmisteltavan tulliuudistuksen tuloksena nouse 9-10 prosenttia korkeammaksi, jolloin keskiarvo hallituksen kaavailujen pohjalta laskisi 7-8 prosenttiin vuonna 1998, tullien poistaminen ei yleisesti ottaen muodostu kovin suureksi muutokseksi EU:n ja Venäjän välisessä kaupassa. EU:n nykyinen tullitaso, joka kohdistuu tuontiin Venäjältä, on keskimäärin vain noin 1 % eikä tuonnin energia- ja raaka-ainevaltainen rakenne muutu niin nopeasti, että tullitaso merkittävästi nousisi. Tältä pohjalta on lisäksi olemassa lähtökohta Eurooppa-sopimusten tapaiselle tekniselle asymmetrialle, jossa EU voisi toteuttaa tullinalennuksensa Venäjää nopeammin.

Lisäpiirteiden vapaakauppahankkeeseen on tuomassa se, että Venäjä on tehnyt Valko-Venäjän ja Kazakstanin kanssa tulliliittoon tähtäävän periaatesopimuksen. Mikäli tämä johtaa täysimittaisen tulliliiton muodostumiseen muutaman lähivuoden aikana, on tällaisen IVY-tulliliiton luonnollisesti määriteltävä, mihin tahtiin se on valmis poistamaan ulkotullinsa EU:n kanssa solmittavan vapaakauppasopimuksen puitteissa.

EU puolestaan joutuu lähemmin tarkastelemaan edellytyksiä poistaa määrärajoituksensa, jotka vielä kumppanuussopimusten aikakaudella kohdistuvat Venäjältä tai em. IVY-tulliliitosta tuotaviin tekstiileihin, terästuotteisiin ja hiileen. Lisäksi molempien osapuolten päätettäväksi tulee se, missä määrin maataloustuotteiden kauppaa vapautetaan, sillä asian taloudellisten ja poliittisten ulottuvuuksien lisäksi vapaakauppasopimusta olisi ilman maatalouskaupan myönnytyksiä normaalia hankalampi viedä asiaankuuluvaan GATT-osapuolten käsittelyyn.

IDÄNTALOUKSIEN KATSAUKSIA

nro:sta 4 lähtien ISSN 1235-7405

- 1/92 Pekka Sutela: **Neuvostoliiton hajoamisen taloudelliset aspektit.** 24 s.
Jouko Rautava: **Suomen ja Venäjän taloussuhteet Suomen EY-jäsenyyden valossa.** 12 s.
- 2/92 Seija Lainela - Jouko Rautava **Neuvostoliiton talouskehitys vuonna 1991.** 15 s.
Seija Lainela **Viron taloudellisen kehityksen lähtökohdat.** 9 s.
Merja Tekoniemi **Yksityistäminen itäisen Euroopan maissa ja Baltiassa.** 7 s.
- 3/92 Kamil Janáček **Transformation of Czechoslovakia's Economy: Results, Prospects, Open Issues.** 20 p.
Sergey Alexashenko **General Remarks on the Speed of Transformation in the Socialist Countries.** 25 p.
Sergey Alexashenko **The Free Exchange Rate in Russia: Policy, Dynamics, and Projections for the Future.** 19 p.
Jouko Rautava **Liikaraha, inflaatio ja vakauttaminen.** 16 s.
- 4/92 Stanislava Janáčková - Kamil Janáček **Privatization in Czechoslovakia.** 8 p.
Sergey Alexashenko **The Collapse of the Soviet Fiscal System: What Should Be Done?** 45 p.
Juhani Laurila **Neuvostoliiton ja Venäjän velka.** 23 s.
Jukka Kero **Neuvostoliiton ja Venäjän ulkomaankauppa.** 24 s.
- 5/92 Pekka Sutela **Clearing, Money and Investment: The Finnish Perspective on Trading with the USSR.** 26 p.
Petri Matikainen **"Suuri pamaus" - Puolan talousuudistus 1990.** 22 s.
- 6/92 Miroslav Hrnčíř **Foreign Trade and Exchange Rate in Czechoslovakia: Challenges of the Transition and Economic Recovery.** 39 p.
Terhi Kivilahti - Jukka Kero - Merja Tekoniemi **Venäjän rahoitus- ja pankkijärjestelmä.** 37 s.
- 7/92 Seija Lainela **Baltian maiden rahauudistukset.** 23 s.
Seija Lainela - Jouko Rautava **Baltian maiden poliittisen ja taloudellisen kehityksen taustat ja nykytilanne.** 14 s.
Sergei Alexashenko **Verojen ja tulonsiirtojen jakautuminen entisessä Neuvostoliitossa.** 17 s.
- 1/93 Pekka Sutela **Taloudellinen transitio Venäjällä.** 11 s.
Pekka Sutela **Venäjän taloudellinen voima 2000-luvulla.** 9 s.
Pekka Sutela **Itäinen Eurooppa integraatiossa: ottopoikia, sisarpuolia vai ...** 11 s.
- 2/93 Inkeri Hirvensalo **Changes in the Competitive Advantages of Finnish Exporters in the Former USSR after the Abolition of the Clearing Payment System.** 35 p.
Miroslav Hrnčíř **The Exchange Rate Regime and Economic Recovery.** 17 p.
Gábor Oblath **Real Exchange Rate Changes and Exchange Rate Policy under Economic Transformation in Hungary and Central-Eastern Europe.** 31 p.
Gábor Oblath **Interpreting and Implementing Currency Convertibility in Central and Eastern Europe: a Hungarian Perspective.** 19 p.
- 3/93 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys 1992.** 19 s.
Seija Lainela **Baltian maiden talous vuonna 1992.** 25 s.
Pekka Sutela **Itäinen Eurooppa vuonna 1992.** 14 s.
- 4/93 Jouko Rautava **Monetary Overhang, Inflation and Stabilization in the Economies in Transition.** 17 p.
Jarmo Eronen **Manufacturing Industries before and after the Collapse of Soviet Markets: a Comparison of Finnish and Czechoslovak Experience.** 19 p.

- 5/93 Pekka Sutela **Uusi hanke entisen rupla-alueen kaupankäynnin monenkeskeistämiseksi.** 8 s.
Juhani Laurila **Venäjän velkakriisin kehitys ja nykytilanne.** 10 s.
- 6/93 Jouko Rautava **Yritystuesta sosiaaliturvaan: Julkisen tuen muutospaineet Venäjällä.** 7 s.
Jarmo Eronen **Venäjän uusi hallinnollinen aluejako.** 7 s.
Aleksei Tkatchenko **Pienyrittäjäisyys Venäjällä: Nykytilanne ja kehitysnäkymät.** 35 s.
- 7/93 Tuula Ryttilä **Russian Monetary Policy Since January 1992.** 20 p.
Inkeri Hirvensalo **Developments in the Russian Banking Sector in 1992-1993.** 22 p.
- 8/93 Seija Lainela - Pekka Sutela **Introducing New Currencies in the Baltic Countries.** 26 p.
Inna Shteinbuka **The Baltics' ways: Intentions, Scenarios, Prospects.** 27 p.
Inna Shteinbuka **Latvia in Transition: First Challenges and First Results.** 33 p.
Inna Shteinbuka **Industry Policy in Transition: the Case of Latvia.** 30 p.
- 9/93 Jouko Rautava **Venäjän keskeiset taloustapahtumat heinä- syyskuussa 1993.** 10 s.
Merja Tekoniemi **Venäjän parlamenttivaalien poliittiset ryhmittymät.** 3 s.
Jarmo Eronen **Venäläinen ja suomalainen periferia: Permin Komin ja Kainuun luetaloudellista vertailua.** 29 s.
- 10/93 Seija Lainela **Venäjän federatiivisen rakenteen muotoutuminen ja taloudellinen päätöksenteko; Pietarin asema.** 14 s.
Inkeri Hirvensalo **Pankkitoimintaa Pietarissa.** 14 s.
Juhani Laurila **Suoran sijoitustoiminnan kehittyminen Venäjällä ja Suomen lähialueella.** 29 s.
Juhani Laurila **Suomen saamiset Venäjältä. Valuuttakurssimuutosten ja vakautusten vaikutukset.** 8 s.
- 1/94 Pekka Sutela **Insider Privatization in Russia: Speculations on Systemic Change.** 22 p.
Inkeri Hirvensalo **Banking in St.Petersburg.** 18 p.
- 2/94 Aleksei Tkatchenko **Pienyritysten yksityistäminen Venäjällä.** 23 s.
Jarmo Eronen **Konversio Venäjällä: tulosten tarkastelua.** 10 s.
- 3/94 Juhani Laurila **Direct Investment from Finland to Russia, Baltic and Central Eastern European Countries: Results of a Survey by the Bank of Finland.** 14 p.
Juhani Laurila **Finland's Changing Economic Relations with Russia and the Baltic States.** 11 p.
Jouko Rautava **EC Integration: Does It Mean East-West Disintegration.** 8 p.
Eugene Gavrilenkov **Macroeconomic Crisis and Price Distortions in Russia.** 20 p.
Eugene Gavrilenkov **Russia: Out of the Post-Soviet Macroeconomic Deadlock through a Labyrinth of Reforms.** 22 p.
- 4/94 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys 1993.** 16 s.
Seija Lainela **Baltian maat vuonna 1993.** 19 s.
Jouko Rautava **Suomen idänkauppa 1990-93.** 7 s.
- 5/94 Pekka Sutela **Production, Employment and Inflation in the Baltic Countries.** 22 p.
Seija Lainela **Private Sector Development and Liberalization in the Baltics.** 14 p.
Seija Lainela **Small Countries Establishing Their Own Independent Monetary Systems: the Case of the Baltics.** 17 p.
- 6/94 Merja Tekoniemi **Työttömyys ja sosiaaliturva Venäjällä.** 31 s.
- 7/94 Pekka Sutela **Fiscal Federalism in Russia.** 23 p.
Jouko Rautava **Interdependence of Politics and Economic Development: Financial Stabilization in Russia.** 12 p.
Eugene Gavrilenkov **"Monetarism" and Monetary Policy in Russia.** 8 p.

- 8/94 Pekka Sutela **The Instability of Political Regimes, Prices and Enterprise Financing and Their Impact on the External Activities of the Russian Enterprises.** 31 p.
 Juhani Laurila **The Republic of Karelia: Its Economy and Financial Administration.** 37 p.
 Inkeri Hirvensalo **Banking Reform in Estonia.** 21 p.
- 9/94 Jouko Rautava **Euroopan unionin ja Venäjän välinen kumppanuus- ja yhteistyösopimus - näkökohtia Suomen kannalta.** 7 s.
- 10/94 Seija Lainela - Pekka Sutela **The Comparative Efficiency of Baltic Monetary Reforms.** 22 p.
 Tuula Ryttilä **Monetary Policy in Russia.** 22 p.
- 11/94 Merja Tekoniemi **Miksi Venäjän virallinen työttömyysaste on säilynyt alhaisena?** 19 s.
- 1/95 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys 1994.** 19 s.
 Seija Lainela **Baltian maat vuonna 1994.** 21 s.
 Vesa Korhonen **Itäisen Euroopan talouskehitys 1994.** 19 s.
- 2/95 Urmas Sepp **Inflation in Estonia: the Effect of Transition.** 27 p.
 Urmas Sepp **Financial Intermediation in Estonia.** 32 p.
- 3/95 Vesa Korhonen **EU:n ja Venäjän kumppanuus- ja yhteistyösopimus.** 31 s.
 Jouko Rautava **Taloussintegraatio ja Suomen turvallisuus - Suomi Euroopan unionin idän taloussuhteissa.** 21 s.
 Jouko Rautava **Suomen idänkauppa 1985-94.** 10 s.
- 4/95 Nina Oding **Evolution of the Budgeting Process in St. Petersburg.** 29 p.
 Urmas Sepp **A Note on Inflation under the Estonian Currency Board.** 12 p.
 Pekka Sutela **But ... Does Mr. Coase Go to Russia?** 14 p.
- 5/95 Urmas Sepp **Estonia's Transition to a Market Economy 1995.** 57 p.
- 6/95 Niina Pautola **The New Trade Theory and the Pattern of East-West Trade in the New Europe.** 21 p.
 Nina Oding **Investment needs of the St.Petersburg Economy and the Possibilities to meeting them.** 20 p.
 Panu Kalmi **Evolution of Ownership Change and Corporate Control in Poland.** 21 p.
- 7/95 Vesa Korhonen **Venäjän IMF-vakauttamisohjelma 1995 ja Venäjän talouden tilanne.** 37 s.
 Inkeri Hirvensalo **Maksurästit Venäjän transitiotaloudessa.** 30 s.
 Seija Lainela **Baltian maiden omat valuutat ja talouden vakautus - pienten maiden suuri menestys.** 14 s.
- 8/95 Pekka Sutela **Economies Under Socialism: the Russian Case.** 17 p.
 Vladimir Mau **Searching for Economic Reforms: Soviet Economists on the Road to Perestroika.** 19 p.
- 9/95 Niina Pautola **East-West Integration.** 33 p.
 Panu Kalmi **Insider-Led Privatization in Poland, Russia and Lithuania: a Comparison.** 16 p.
 Iikka Korhonen **Equity Markets in Russia.** 14 p.
 Jury V. Mishalchenko - Niina Pautola **The Taxation of Banks in Russia.** 5 p.
- 1/96 Juhani Laurila **Payment Arrangements among Economies in Transition: the Case of the CIS.** 23 p.
 Sergei Sutyryn **Problems and Prospects of Economic Reintegration within the CIS.** 17 p.
 Viktor V. Zakharov - Sergei F. Sutyryn **Manager Training - Another Emerging Market in Russian Educational Services.** 9 p.

- 2/96 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1995.** 12 s.
 Juhani Laurila **Katsaus lähialueisiin.** 28 s.
 Iikka Korhonen **Baltian vuosikatsaus.** 10 s.
 Pekka Sutela **Ukrainan ja Valkovenäjän taloudet vuonna 1995.** 10 s.
 Vesa Korhonen **Itäisen Euroopan siirtymätalouksien kehitys 1995.** 17 s.
- 3/96 Niina Pautola **Intra-Baltic Trade and Baltic Integration.** 12 p.
 Vesa Korhonen **The Baltic Countries - Changing Foreign Trade Patterns and the Nordic Connection.** 16 p.
 Iikka Korhonen **Banking Sectors in Baltic Countries.** 22 p.
- 4/96 Niina Pautola **Trends in EU-Russia Trade, Aid and Cooperation.** 16 p.
 Niina Pautola **The Baltic States and the European Union - on the Road to Membership.** 20 p.
 Elena G. Efimova - Sergei F. Sutyryn **The Transport Network Structure of the St.Petersburg Region and its Impact on Russian-Finnish Economic Cooperation.** 11 p.
 Iikka Korhonen **An Error Correction Model for Russian Inflation.** 10 p.
- 5/96 Juhani Laurila - Inkeri Hirvensalo **Direct Investment from Finland to Eastern Europe; Results of the 1995 Bank of Finland Survey.** 21 p.
 Tatiana Popova - Merja Tekoniemi **Social Consequences of Economic Reform in Russia.** 26 p.
 Iikka Korhonen **Dollarization in Lithuania.** 7 p.
- 6/96 Juhani Laurila - Inkeri Hirvensalo **Suorat sijoitukset Suomesta Itä-Eurooppaan; Suomen Pankin vuonna 1995 tekemän kyselyn tulokset.** 20 s.
 Jouko Rautava **Suomi, Euroopan Unioni ja Venäjä.** 6 s.
 Niina Pautola **Baltian maiden talouskatsaus 1996.** 12 s.
- 1/97 Panu Kalmi **Ownership Change in Employee-Owned Enterprises in Poland and Russia.** 51 p.
- 2/97 Niina Pautola **Fiscal Transition in the Baltics.** 23 p.
 Peter Backé **Interlinkages Between European Monetary Union and a Future EU Enlargement to Central and Eastern Europe.** 19 p.
- 3/97 Iikka Korhonen **A Few Observations on the Monetary and Exchange Rate Policies of Transition Economies.** 8 p.
 Iikka Korhonen **A Brief Assessment of Russia's Treasury Bill Market.** 8 p.
 Rasa Dale **Currency Boards.** 14 p.
- 4/97 Sergei F. Sutyryn **Russia's International Economic Strategy: A General Assessment.** 17 p.
 Tatiana Popova **The Cultural Consequences of Russian Reform.** 17 p.
 Ludmilla V. Popova - Sergei F. Sutyryn **Trends and Perspectives in Sino-Russian Trade.** 11 p.
- 5/97 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1996.** 10 s.
 Iikka Korhonen - Niina Pautola **Baltian talouskatsaus 1996.** 12 s.
 Merja Tekoniemi **Katsaus lähialueisiin 1996.** 11 s.
 Merja Tekoniemi **Ukrainan talouskatsaus 1996.** 10 s.
 Kari Pekonen **Valko-Venäjän talous vuonna 1996.** 6 s.
 Katri Lehtonen **Keski- ja Itä-Euroopan talouskehitys vuonna 1996.** 13 s.
- 6/97 Niina Pautola **Towards European Union Eastern Enlargement - Progress and Problems in Pre-Accession.** 17 p.
 Katri Lehtonen **Theory of Economic Reform and the Case of Poland.** 26 p.
 Boris Brodsky **Dollarization and Monetary Policy in Russia.** 14 p.
- 7/97 Toivo Kuus **Estonia and EMU Prospect.** 24 p.
 Olga Luššik **The Anatomy of the Tallinn Stock Exchange.** 23 p.
 Riia Arukaevu **Estonian Money Market.** 20 p.

- 1/98 Iikka Korhonen **The Sustainability of Russian Fiscal Policy.** 8 p.
Tatiana Popova - Merja Tekoniemi **Challenges to Reforming Russia's Tax System.** 18 p.
Niina Pautola **Optimal Currency Areas, EMU and the Outlook for Eastern Europe.** 25 p.
- 2/98 Peter Westin **Comparative Advantage and Characteristics of Russia's Trade with the European Union.** 26 p.
Urszula Kosterna **On the Road to the European Union - Some Remarks on Budgetary Performance in Transition Economies.** 31 p.
- 3/98 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1997.** 11 s.
Merja Tekoniemi **Keskuksen ja alueiden välisten suhteiden kehitys Venäjällä 1992-1997.** 10 s.
Niina Pautola **Baltian talouskatsaus 1997.** 11 s.
Merja Tekoniemi **Katsaus Suomen kauppaan IVY-maiden ja Baltian maiden kanssa 1990-1997.** 11 s.
Tom Nordman **Kiinan talouden tila ja ongelmat.** 11 s.
Merja Tekoniemi **Ukrainan talouskatsaus 1997.** 10 s.
Iikka Korhonen **Keski- ja Itä-Euroopan talouskehitys 1997.** 12 s.
- 4/98 Kustaa Äimä **Central Bank Independence in the Baltic Policy.** 30 p.
Iikka Korhonen – Hanna Pesonen **The Short and Variable Lags of Russian Monetary Policy.** 11p.
Hanna Pesonen **Assessing Causal Linkages between the Emerging Stock Markets of Asia and Russia.** 10 p.
- 5/98 Laura Solanko **Issues in Intergovernmental Fiscal Relations – Possible Lessons for Economies in Transition.** 19 p.
Iikka Korhonen **Preliminary Tests on Price Formation and Weak-form Efficiency in Baltic Stock Exchanges.** 7 p.
Iikka Korhonen **A Vector Error Correction Model for Prices, Money, Output, and Interest Rate in Russia.** 12 p.
Tom Nordman **Will China catch the Asian Flu?** 14 p.
- 6/98 Saga Holmberg **Recent Reforms in Information Disclosure and Shareholders' Rights in Russia.** 17 p.
Vladimir R. Evstigneev **Estimating the Opening-Up Shock: an Optimal Portfolio Approach to Would-Be Integration of the C.I.S. Financial Markets.** 39 p.
Laura Solanko – Merja Tekoniemi **Novgorod and Pskov – Examples of How Economic Policy Can Influence Economic Development.** 14 p.
Ülle Lõhmus - Dimitri G. Demekas **An Index of Coincident Economic Indicators for Estonia.** 12p.
- 7/98 Tatyana Popova **Financial-Industrial Groups (FIGs) and Their Roles in the Russian Economy.** 24p.
Mikhail Dmitriyev – Mikhail Matovnikov – Leonid Mikhailov – Lyudmila Sycheva **Russian Stabilization Policy and the Banking Sector, as Reflected in the Portfolios of Moscow Banks in 1995–97.** 29 p.
- 1/99 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1998.** 10 s.
Iikka Korhonen – Seija Lainela **Baltian maat vuonna 1998.** 10 s.
Tom Nordman **Kiinan talouden tila ja näkymät.** 13 s.
Pekka Sutela **Ukrainan talouskatsaus 1998.** 14 s.
Iikka Korhonen **Keski- ja Itä-Euroopan talouskehitys vuonna 1998.** 10 s.